

Projektas 2023-03-31

Lietuvos ateities vizija (valstybės pažangos strategija) „Lietuva 2050“

Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi kurti ir gyventi. Valstybė, kurią norisi saugoti

Šis ištisinis Lietuvos ateities vizijos (valstybės pažangos strategijos) „Lietuva 2050“ teksto projektas yra parengtas ankstesnio, [viešajai konsultacijai](#) 2022 m. gruodžio mėn. teikto dokumento – [Lietuvos ateities vizijos ir strateginių ambicijų projekto](#) pagrindu. Palyginti su juo, šis dokumentas yra papildytas Valstybės pažangos tarybos įžanginiu žodžiu, globalių tendencijų ir dabarties iššūkių analize. Taip pat pateikiame analitinės priemonės vizijos rengimui –valstybės hipotetinių ateities scenarijų santrauką. Vizijos teksto dalis yra kiek praplėsta ir pakeista, lyginant su pradiniu tekstu, su vizijos šūkiu kartu labiau išryškinant kelis esminius akcentus: kūrybos, kaip universalios žmogiškos būties principo, lietuviškai tapatybei artimo žmogaus santykio su gamta, neatsiejamo nuo socialinės ir ekonominės gerovės bei abipusio įsipareigojimo santykio tarp piliečio ir valstybės, savo politinės bendruomenės. Taip pat šioje teksto dalyje aptariamas kultūros, kaip vizijos pamato vaidmuo bei pristatomos viešųjų konsultacijų metu išryškėjusios vertybės (bendruomeniškumas, laisvė, kūryba, pagarba ir teisingumas). Pateikiamos penkios pagrindinės pokyčių kryptys – vizijos strateginių ambicijų ir jas 2050-aisiais metais įgyvendinusios Lietuvos apibūdinimas. Pristatomi horizontalieji principai – gamtos puoselėjimas ir technologijų bei inovacijų pasitelkimas visuomenės iššūkiams spręsti. Tolesnėse teksto dalyse pristatomos pagrindinės valstybės raidos kryptys – strateginės ambicijos. Kiekviena iš jų perteikiama laikantis tokios logikos: pagrindžiamas jos poreikis, išryškinant pagrindinę idėją, siūlomas esmines pokyčių kryptis ir tai, kaip atrodytų Lietuva, padariusi proveržį šiose kryptyse, taip pat pristatomi pagrindiniai kelrodžio – iniciatyvų, kurios turėtų įgyvendinti tą strateginę ambiciją, siūlymai. Teksto pabaigoje pristatome strategijos nuostatų įgyvendinimo dalį. Prieduose pateikiamas sėkmės matavimo rodiklių rinkinys bei esminių (svertinių) iniciatyvų kelrodis.

Turinys

<u>IŽANGINIS ŽODIS.....</u>	3
<u>KELIAS Į 2050-UOSIUS. GLOBALŪS POKYČIAI IR IŠŠŪKIAI LIETUVAI</u>	5
<u>VALSTYBĖS ATEITIES RAIDOS SCENARIJAI</u>	10
<u>VALSTYBĖS ATEITIES VIZIJA</u>	12
<u>STRATEGINĖS AMBICIJOS IR KELRODŽIAI</u>	16
PILIEČIŲ KURIAMA DEMOKRATIJA: PATIKIMA, ATVIRA, TELKIANTI	16
ATEIČIAI PASIRENGĘS, ATSPARUS IR LAISVAS ŽMOGUS, GYVENANTIS BENDRUOMENĖJE, KURIAI RŪPI.....	19
LIETUVOS VERSLAS, MOKSLAS IR MENAS TVARIAI KURIA AUKŠTĄ VERTĘ PASAULIUI	22
ATSPARI VALSTYBĖ, KONSTRUKTYVI IR ĮTAKINGA TARPTAUTINĖS POLITIKOS VEIKĖJA	25
SUJUNGTA ŠALIS, DARNI IR SUBALANSUOTA PLĖTRA	29
<u>LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS ĮGYVENDINIMAS, STEBĖSENA, VERTINIMAS IR ATSISKAITYMAS UŽ PASIEKTĄ PAŽANGĄ</u>	32
ĮGYVENDINIMAS	32
STEBĖSENA IR VERTINIMAS	33
ATSISKAITYMAS UŽ PASIEKTĄ PAŽANGĄ	33
ATEITIES ĮŽVALGŲ INSTITUCINĖ SISTEMA IR JOS PLĖTRA.....	33
<u>PRIEDAS NR. 1. LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS „LIETUVA 2050“ SĖKMĖS MATAVIMO RODIKLIAI</u>	35

Įžanginis žodis

Ši Lietuvos valstybės ateities vizija buvo parengta kaip XVIII Vyriausybės įsipareigojimas Seimui ir jos pačios valia apmąstyti ir nubrėžti valstybės raidos kontūrus ateinantiems dešimtmečiams. Jos bendrakūrėjais tapo visų parlamentinių partijų atstovai, Valstybės pažangos taryba, daugybė ekspertų, organizacijų ir piliečių. Vizijoje pateikiami tikslai ir siekiai yra platesni, nei vienos vyriausybės kadencija ar kurios nors politinės jėgos tikslai – vizija aprėpia nacionalinius, esminius ilgalaikės valstybės raidos klausimus.

Praeito amžiaus pabaigoje turėjome aiškia valstybės kryptį: norėjome sugrįžti į Vakarų valstybių šeimą, puoselėdami demokratines vertybes ir institucijas, įstodami į Europos Sąjungą ir NATO. Tikslingas darbas šia linkme yra bene pagrindinė priežastis, kodėl dabartinė Lietuva išgyvena pakilimo laikotarpį. Esame pilnavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, džiaugiamės ekonominės gerovės ir saugumo vaisiais. Tačiau kintantis ateities kontekstas verčia iš naujo permąstyti, kur link judame toliau. Ką mums, kaip valstybei, kaip politinei bendruomenei, reiškia pažanga?

Paskutinis, trečiasis, bandymas atsakyti šį klausimą ir permąstyti valstybės ateitį šių dienų Lietuvoje buvo prieš gerą dešimtmetį plėtotą valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ – joje brėžtas tikslas tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi, integralia Šiaurės-Baltijos regiono dalimi, o taip pat pagrindinės raidos kryptys (sumani visuomenė, sumanus valdymas, sumani ekonomika). Nors dalies užsibrėžtų konkrečių tarpinių rezultatų 2020 m. pasiekti nepavyko (o ypač susijusių su socialinio kapitalo gausinimu), matomos teigiamos bendros raidos tendencijos ir aiški valstybės pažanga – „Lietuva 2030“ suteikė svarbų postūmį valstybės strateginio planavimo sistemai ir į ateitį orientuotos politinės kultūros vystymuisi Lietuvoje.

Nors anuomet rengiant viziją įtraukta daug suinteresuotų šalių, tačiau ilginiui strategijos įgyvendinimas išsikvėpė. Kita vertus, įgyvendinimo metu taip pat išryškėjo strateginio mąstymo kultūros ir disciplinos trūkumas, įgyvendinimas ir stebėseną nebuvo tinkamai apibrėžti. Tapo akivaizdu, jog toliau siekiant paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, reikia valstybės strategiją naujai permąstyti, ribojant prioritetinių valstybės siekių skaičių, jų turinį ir atsižvelgiant į reikšmingai pakitusią išorinę aplinką.

Viena iš pagrindinių priežasčių, privertusi permąstyti valstybės strategiją – spartėjantys pokyčiai ir augantis neapibrėžtumas. Pasaulis susiduria su vis greičiau besivystančiais technologiniais pokyčiais ir jų daromu įvairiapuoliu poveikiu ekonominėms, socialinėms, valdymo sistemoms, egzistencinę krizę žmonijai keliančia klimato kaita ir bioįvairovės nykimu, COVID-19 pandemijos sąlygotais finansiniais ir ekonominiais iššūkiais, demografiniu disbalansu ir „daugybėmis krizėmis“. Svarstoma, kaip valstybės turėtų prie to prisitaikyti, kaip turėtų keistis vyraujantys ekonomikos modeliai ir valdymo sistemos. Kinta tarptautinės sistemos paveikslas – po Šaltojo karo nusistovėjusią tvarką keičia auganti globalių Rytų ir Pietų galia. Be to, Lietuvai aktualūs iššūkiai – susiduriame su žemu piliečių pasitikėjimu valstybės valdžios institucijomis, sparčiai senstančia visuomene, mažėjančiu gyventojų skaičiumi. Demokratijos tvarumui ilgesnėje perspektyvoje gali neigiamai atsilipti žmonių socialinės ir ekonominės būklės padariniai – Lietuvoje santykinai didelis procentas skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių, aukšta pajamų nelygybė, žemi socialinio kapitalo rodikliai. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje valstybės ateities klausimus kaip niekad užaštrino.

Tačiau pokyčių metas atveria ne tik erdvę naujoms galimybėms, bet ir pačią mūsų vaizduotę, skatindamas kurti naujas svajones ir suteikdamas šansą jas įgyvendinti.

2050-aisiais skaičiuosime beveik aštuonis Lietuvos valstybės istorijos šimtmečius. Karaliaus Mindaugo karūnavimo sukaktis primins, kaip Viduramžių Europoje prasidėjo Lietuvos suverenumo ir subjektiškumo kelias, kurio tradiciją nepaliamajam sergime iki šiol. Didžiojamės savo LDK paveldu – unikalios savo parlamentarizmo istorija, atvirumo, skirtingų tautų klestėjimo ir sugyvenimo laikotarpiu. Tautinės valstybės klestėjimo laikotarpis XX a. pradžioje leido tautai išgyventi gūdų sovietmetį ir vis tvirčiau jį palikti istoriniame užnugaryje, ryžtingai žengiant į priekį. Be kita ko, moderniaisiais laikais valstybingumo idėjos raida neatsiejama nuo Lietuvos, kaip jūrinės valstybės vizijos, kuriai vietos valstybės mąstyme atsirado kur kas vėliau. Jei Karaliaus Mindaugo valstybė žymi pamatinį Lietuvos statusą, kuris yra visų

mūsų politinės bendruomenės sumanymų galimybės sąlyga, tai „išėjimo į jūrą“ (kaip į netikėtų galimybių metaforinę erdvę) idėja sako, kad aplenkiantys laiką sumanymai privalo būti netikėti ir provokuojantys mąstymą. Galbūt – iš naujo atrandantys amžinas vertybes avangardinėmis priemonėmis, o gal – surandantys naujas politines idėjas, kurios mus suvienytų ateičiai. Visa tai apmąstant, neišvengiamai kyla bendresnio pobūdžio svarstymai apie tolesnius mūsų valstybės tikslus. Būdai atsakyti į šiuos klausimus reikšmingai priklausys nuo to, kokius pasirinkimus atliksime šiandien.

Ateities strategija „Lietuva 2030“ davė vertingų pamokų būsimų vizijų rengimui. Aišku, kad bet kokia vizija turi parodyti, ko tikimės ir norime iš ateities. Tačiau fundamentalioje valstybės strategijoje pirmiausia bandoma apmąstyti galimų ateičių daugialypumą, ieškant mums politiškai reikšmingiausių galimybių, kurios būtų netikėtos ir atveriančios naujas raidos trajektorijas. Toks mąstymas verčia stebėti aplinką ir vertinti pasaulinių ir nacionalinių pokyčių tendencijas, bandant suprasti jų reikšmę ir tikėtiną poveikį. Jis skatina kurti alternatyvius ateities scenarijus, modeliuojančius įvairias globalių pokyčių, tendencijų ir lokalių pasirinkimų galimybes. Taip atsiveria varijuojančių ateičių horizontas, leidžiantis priartėti prie savotiško paradokso: pasirengti šuoliui į nežinomą, peržengti vaizduotės ribas, arba, kaip mūsų istorinė patirtis mokintų, drąsiai „išeiti į jūrą“. Šiame tekste pristatoma nauja Lietuvos ateities vizija siekia atlikti būtent tokį mąstymo pratimą, nukeldama mus į 2050-uosius metus.

Valstybės ateities vizijos rengimas truko beveik dvejus metus. Esminiais jo elementais tapo: aplinkos (tendencijų ir pokyčius lemiančių veiksnių) analizė, hipotetinių valstybės ateities scenarijų konstravimas ir gilinimas per temines diskusijas, susitikimai ir diskusijos su piliečiais, bendrakūrėjais, bendros vizijos ir kelrodžių formavimas. Visa tai vyko 2022 metų vasarį Rusijos pradėto karo Ukrainoje kontekste, privertusio į daugelį, rodos, „savaiame suprantamais“ tapusių dalykų pažvelgti naujai ir įvertinti jų svarbą.

Mąstymo apie galimas ateities metus buvo nustatytos dvi plotmės, kurios talpina Lietuvai aktualiausias, o kartu sunkiausiai nuspėjamas pokyčių kryptis. Pirmoji plotmė yra Lietuvos, aplinkinių valstybių santvarka ir tarptautinės sistemos situacija. Ateityje reikia tikėtis ne mažiau politikos negu dabar: demokratijų ir autokratijų perskyra ne tik išliks svarbi mūsų politinės tapatybės ir regiono saugumo kontekste, bet ir reikšmingai formuos tarptautinius aljansus, politinio ir ekonominio bendradarbiavimo sąlygas ir struktūras. Kitaip tariant, politinė tvarka ir toliau liks kertiniu mūsų ateities faktoriumi, tačiau konkretesni jos pavidalai gali keistis priklausomai nuo to, kaip Lietuvai ir jos sąjungininkėms pavyks apginti ir įtvirtinti demokratines vertybes vis įsiplieskiančių konfliktų akivaizdoje. Be to, ši plotmė apima ir vidinę, demokratijos kokybės dimensiją. Antroji plotmė yra švietimas. Jau dabar matyti, kad švietimo nebegalime suvokti siaurai kaip vien tik vidurinio ugdymo ir aukštojo mokslo sistemos. Tai yra dar vienas kertinis raidos faktorius, persmelkiantis įvairiausias sritis: nuo ekonomikos iki socialinio gyvenimo per mokslo pažangą, žinių ir inovacijų kūrimą, universitetų ir verslo bendradarbiavimą, mokymosi visą gyvenimą poreikį bei kultūrą ir tradiciją, visavertės asmenybės ugdymą. Pačia bendriausia prasme švietimas atspindi, kokia visuomenė būsime ateityje. Kol kas lieka neaišku, koks bus ateities švietimo modelis, galintis atsakyti į kylančius technologijų, ekologinius, socialinio adaptyvumo ir kitus iššūkius. Tad demokratija ir švietimas buvo pasirinkti kaip tiksliausi rėmai „Lietuva 2050“ ateities scenarijams – jų sąveika leidžia kelti pamatinius klausimus apie mums rūpimą ateitį.

Toliau pristatoma vizija buvo formuluojama atsižvelgiant į piliečių ir ekspertų diskusijas, jų atsakymus į kylančius probleminius klausimus. Atsikartojantis juose motyvas – rūpestis, kad Lietuva klestėtų. Tai grąžina prie klasikinio Aristotelio valstybės apibrėžimo, kad valstybės susidaro dėl poreikio išgyventi, bet išlieka ir gyvuoja dėl poreikio gyventi gerai. Tad kas mums yra geras gyvenimas 2050-aisiais metais? Kryptis ir galimus atsakymus tikimės, padės rasti valstybės ateities vizija.

Valstybės pažangos taryba

Kelias į 2050-uosius. Globalūs pokyčiai ir iššūkiai Lietuvai

2050 m. pasaulis ir Lietuva neišvengiamai atrodys kitaip. Nuolat kuriama ir perkuriama, ateitis neturi ir negali turėti konkretaus pavidalo: dabartis visada savyje talpina daugybę galimų ateičių. Tačiau galimų ateičių aibę riboja jau šiandien matomi globalūs pokyčiai, o mūsų pastangas kurti savo ateitį – istoriškai susiformavusios mūsų šalies stiprybės ir silpnybės. Remiantis išsamia globalių tendencijų, valstybės esamos situacijos ir svarbiausių ateities iššūkių analize, žemiau pristatomas Lietuvos raidos iki 2050 m. kontekstas.

Ateitį formuojančios globalios tendencijos

Augantis demografinis disbalansas

Prognozuojama, kad iki 2050 m. pasaulio populiacija nuo šiandieninių 8 mlrd. turėtų išaugti iki 9,8 mlrd. Beveik du trečdaliai šio spartaus augimo vyks Afrikoje, o kai kuriuose kituose regionuose ir šalyse – pvz., Kinijoje, prognozuojamas spartus gyventojų mažėjimas. Nors bendrai Europos populiacija iki 2050 m. turėtų likti panaši į esamą, Vidurio ir Rytų Europos regionui prognozuojamas spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas. Lietuvos demografinės tendencijos atitinka platesnio mūsų regiono trajektoriją. Lietuvoje, kaip ir kitose regiono šalyse, dėl santykinai žemo gimstamumo, aukšto darbingo amžiaus vyrų mirtingumo ir intensyvios emigracijos per pastaruosius tris dešimtmečius susiformavo populiacijos augimui nepalanki gyventojų amžiaus struktūra. Mažėjanti santykinė jaunų žmonių ir reproduktyvaus amžiaus moterų dalis apriboja tolesnes gyventojų skaičiaus augimo galimybes: prognozuojama, kad, vyraujant dabartinėms tendencijoms, iki 2050 m. Lietuvos gyventojų skaičius sumažės iki apytikriai 2,20 mln.

Toks prognozuojamas Lietuvos populiacijos mažėjimas dar labiau iškreips gyventojų amžiaus struktūrą – mūsų visuomenė taptų viena seniausių Europoje. Nuo 2000-ųjų, vyresnio nei 65 m. amžiaus ir darbingo (15-64 m.) gyventojų skaičiaus santykis išaugo beveik trečdaliu, nuo 22 % iki 32 %. Prognozuojama, kad ateityje šis santykis augs vis greičiau ir iki 2050 m. gali siekti 50 % – tai reiškia, kad dviem darbingo amžiaus gyventojams teks vienas senjoras. Šios demografinės tendencijos keltų iššūkių Lietuvos ekonomikai, viešajam sektoriui: didžiausią finansinį spaudimą pajustų socialinė sistema, išaugtų paramos gavėjų skaičius. Tai atsilieptų šalies pensijų sistemai: prognozuojama, kad pensijų lygis, palyginti su buvusiomis pajamomis, kris nuo 31,7 proc. 2019 m. iki 24,7 proc. 2050 m.

Visuomenės senėjimas taps rimtu iššūkiu ir šalies sveikatos apsaugos sistemai. Keisis Lietuvoje vyraujančių ligų profilis: šiandien dominuojančias širdies ir kraujagyslių ligas pamažu išstums onkologinės ligos ir demencija. Atsižvelgiant į santykinai trumpą sveiko gyvenimo trukmę Lietuvoje, didesnė vyresnio amžiaus gyventojų dalis gali reikšti ir mažiau sveiką visuomenę. Atitinkamai visuomenės senėjimas gilins jau šiandien jaučiamą sveikatos priežiūros darbuotojų stokos problemą, ypač slaugos sektoriuje.

Didėjantis demografinis disbalansas Lietuvoje kurs poreikį didinti vyresnių žmonių aktyvumą ir užimtumą. Tai reikalaus ne vien geresnės senstančių gyventojų sveikatos priežiūros, bet ir atitinkamų pokyčių darbo rinkoje bei švietimo sistemoje. Visuomenės senėjimas ypač išryškins mokymosi visą gyvenimą svarbą, didins vyresnio amžiaus žmonėms pritaikytą mokymosi būdų, įvairių prekių ir paslaugų poreikį.

Neigiamos demografinės tendencijos naujai aktualizuos ir emigracijos, imigracijos bei reemigracijos klausimus. Gyventojų migracija – vienas iš sunkiausiai prognozuojamų demografinių procesų, itin sparčiai reaguojantis į politinius ir socioekonominius pokyčius, krizes ir neapibrėžtumus. Ateityje tai lems ir klimato kaita, geopolitiniai poslinkiai. Išliekančios didelės Lietuvos piliečių emigracijos ir, tikėtina, augsiančių pabėgėlių ir imigrantų srautų iš trečiųjų šalių kontekste būtinas šalies migracijos politikos ilgalaikiškumas ir tvarumas.

Klimato kaita ir planetos ekosistemų krizė

Nors pasaulio valstybės ir visuomenės pamažu pradeda skirti vis daugiau pastangų kovai su klimato kaita ir gamtinės aplinkos apsaugai, dėl jau įsibėgėjusių klimato kaitos procesų, vidutinė globali oro temperatūra 2050 m. prognozuojama, bus apie 2–2.5 °C aukštesnė lyginant su XIX a. viduriu. Pasaulyje kasmet regėsime vis daugiau ekstremalių gamtos reiškinių, augs nykstančių rūšių skaičius. Prognozuojama, kad per ateinančius dešimtmečius dėl klimato kaitos pasaulyje sulėtės ir ekonomikos augimo tempas, padidės nelygybė, sumažės aprūpinimo maistu saugumas ir išaugs priverstinės migracijos skaičiai. Klimato kaitos, bioįvairovės nykimo ir planetos ekosistemų krizės poveikis nebus tolygus nei tarp valstybių, nei pačių visuomenių viduje: tai kels didžiausią grėsmę Afrikos ir Pietų Azijos populiacijoms bei labiausiai ekonomiškai pažeidžiamiems gyventojams valstybių viduje.

Lietuvai ši globali tendencija reiškia tiek tiesioginį, tiek netiesioginį iššūkį. Tiesioginis klimato kaitos poveikis kartu su aplinkos tarša gali neigiamai paveikti Lietuvos vidaus vandens telkinių ir dirvožemio būklę, o tai pakenktų šalies žemės ūkio sektoriaus raidai, Lietuvoje auginamo maisto kokybei, pajūrio ekosistemoms. Kylančios oro temperatūros ir dažnėjančios karščio bangos ne tik taps iššūkiu miestams ir infrastruktūrai, bet gali nusinešti ir vis daugiau gyvybių. Kita vertus, šiltesnis klimatas ir ankstesnis pavasaris Lietuvoje gali leisti anksčiau pradėti sėjos darbus, padidinti šalies rekreacinį potencialą.

Nors tiesioginis klimato kaitos poveikis Lietuvai yra sunkiai nuspėjamas, netiesioginės klimato kaitos pasekmės mūsų valstybei kels rimtų iššūkių. Dažnėjančios ekstremalūs gamtos reiškiniai, prastėjanti gamtos ekosistemų kokybė ir maisto bei vandens trūkumas Globalių Pietų valstybėse gali sukelti tiek plataus masto humanitarines krizes, tiek regioninius konfliktus. Dėl šių priežasčių prognozuojamas reikšmingas klimato migracijos augimas: iki 2050 m. dėl klimato kaitos daugiau nei 3 % pasaulio gyventojų gali būti priversti palikti savo namus. Atsižvelgiant į itin spartų Afrikos populiacijos augimą ir didžiulį šio žemyno pažeidžiamumą klimato kaitai, labai išaugs Afrikos gyventojų migracijos į Europą, o tai reiškia ir į Lietuvą, tikimybė. Kartu, kylanti temperatūra ir gamtinių ekosistemų pokyčiai gali pakeisti ir regioninę įvairių užkrečiamų ligų sklaidą: tikėtini naujų infekcinių ligų ir globalių pandemijų proveržiai.

Tai skatina ES ir kitas Vakarų valstybes siekti „žaliojo perėjimo“ – t. y., kompleksinės ekonomikos transformacijos, siekiant klimato neutralumo iki 2050 m. Norėdamos įgyvendinti Europos žaliajį kursą, ES valstybės – įskaitant Lietuvą – įsipareigojo reformuoti savo energetikos, pramonės, transporto, statybų, atliekų tvarkymo bei žemės ir miškų ūkio sektorius, keisti vyraujančią vartotojišką visuomenės požiūrį į gamtinę aplinką ir jos problemas. Kadangi energijos poreikis Europoje ir toliau augs, žaliojo perėjimo darbotvarkė virsta dideliu iššūkiu apsirūpinti žaliaja energija bei jos gamybai reikalingomis žaliavomis, infrastruktūra.

Žaliojo perėjimas skatins ir globalizacijos permąstymą: taršios energijos importų atsisakymą, naujų vertės grandinių kūrimą, glaudesnę ekonominę integraciją ES viduje. Kartu jis tampriai sąveikaus ir su technologine transformacija: energetikos gavybos, kaupimo ir perdavimo sistemų tobulinimas, naujų sintetinių medžiagų vystymas ir kitos inovacijos taps kritiškai svarbiomis siekiant didinti žaliosios energijos efektyvumą ir mažinti išteklių sąnaudas.

Tokia kompleksinė ekonomikos transformacija gali atverti naujas galimybes Lietuvos verslui, tačiau aplinkai žalingų ekonominių veikų atsisakymas reikš ir brangstančius produktus bei paslaugas, kas neproporcingai paveiks labiausiai pažeidžiamus visuomenės narius ir reikalaus imtis aktyvios socialinės politikos. Žaliojo perėjimas reikalaus ne vien ekonominės, mokestinės ir reguliacinės politikos pokyčių. Tai kartu reiškia ir socialinę, kultūrinę transformaciją – vartotojiškos kultūros ir įpročių atsisakymą. Visuomenė turės įveikti vis dar gajų mąstymą, kad gamta, nors svarbi ir vertinga, bet tėra nekintantis ir pasyvus gyvenimo fonas.

Spartėjanti technologinė raida

Greta žaliojo perėjimo, Lietuva ir kitos pasaulio valstybės patirs ir kitą – technologinę – transformaciją. Spartėjant lūžio technologijų raidai, pvz., dirbtinio intelekto ar kvantinės kompiuterijos, jų poveikis gali radikaliai pakeisti žmonių gyvenimo būdą – tiek tarpusavio santykius, tiek darbo rinkas, tiek ekonominio konkurencingumo parametrus, verslo modelius, grėsmių nacionaliniam ir asmeniniam saugumui pobūdį ir valdymo sistemas.

Technologijų raida taip pat keičia ir galios pobūdį: ateityje vis daugiau politinės ir ekonominės įtakos turės technologijų kūrėjai ir valdytojai – tiek privačios kompanijos ar platformos, tiek valstybės, įsisavinusios lūžio technologijų potencialą. Svarbu pažymėti, kad lūžio technologiją gali sukurti ir mažos mokslininkų grupės, bet technologijai išvystyti ar paversti ją tarpdisciplinine reikia plataus mokslininkų tinklo pastangų. Šie pokyčiai diktuoja būtinybę ir Lietuvai siekti vystyti technologinį kūrybinį potencialą bei plėtoti nacionalinę mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistemą.

Lūžio technologijų raida nėra linijinė, tad nuspėti jų atsiradimą ar prognozuoti jų poveikį – sudėtinga. Spartus technologijų vystymasis atveria naujus mokymosi būdus ir metodus, kurie gali skatinti švietimo proveržį, tačiau kartu kuria grėsmes bendruomenės tvarumui ir gali prisidėti prie švietimo nelygybės. Švietimui būtina kelti tokius ugdymo tikslus, kurie padėtų kurti visuomenės ir asmenybės integralumą technologijų kaitos sąlygomis. Sparti technologijų raida ir jos sąlygoti darbo pobūdžio pokyčiai kuria poreikį švietimo ir ugdymo sistemai užtikrinti galimybes – ir atitinkamus pajėgumus – nuolatiniam kompetencijų ir įgūdžių atnaujinimui bei darbuotojų persikvalifikavimui.

Technologijų raida taip pat gali atnešti radikalių pokyčių medicinos srityje: galimybę pritaikyti personalizuotą gydymą ir vaistus, auginti dirbtinius organus iš paties paciento ląstelių ar išgydyti vėžį. Kalbama apie robotikos, dirbtinio intelekto, nanomedicinos, virtualiosios ir papildomosios realybės, telemedicinos, biologinių jutiklių reikšmę. Tačiau kartu su šiais pokyčiais gali padidėti sveikatos priežiūros lygio atotrūkis tarp socialinių grupių, jei naujų aukštųjų medicinos technologijų kaštai būtų pernelyg dideli.

Kūrybinių sektorių ir kultūros paveldo skaitmenizacija gali atverti naujas humanitarinių mokslų, kūrybinių sektorių ir meno galimybes, pasiūlyti naujus savosios ir kitų kultūrų turinio, paveldo pažinimo būdus, prisidėti prie kultūros ir meno prieinamumo visuomenei. Kita vertus, tęsiantis medijų pasaulio transformacijai, kyla rizika, kad kultūros produktų sklaidą ir turinį vis labiau kontroliuos globalūs platintojai ir jų platformos, todėl nedidelėms valstybėms auga poreikis investuoti į savo kultūros sklaidą skaitmeninėje erdvėje ir ne tik.

Technologinė pažanga taip pat turės nevienareikšmį poveikį ir ekonomikos raidai. Pavyzdžiui, automatizacijos procesai gali reikšmingai padidinti verslo produktyvumą, tačiau jie kartu kelia didelę grėsmę rutininių užduočių ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojų kategorijai. Automatizacijos procesas gali reikšti darbo rinkos poliarizaciją: ateityje dominuos nerutininės (ir gerai apmokamos) aukštos kvalifikacijos arba žemos (ir prastai apmokamos) kvalifikacijos darbo vietos. EBPO skaičiavimais, net 63 % Lietuvoje esančių darbo vietų ateityje gali būti automatizuotos – ši grėsmė yra ženkliai didesnė nei EBPO šalių vidurkis (45,6 %). Vidutinis Lietuvos darbo rinkos vertinimas čia neatspindi regioninės dimensijos: regionai yra ypač jautrūs automatizavimo rizikai.

Galiausiai, technologijų raida paveiks ir politinių procesų – įskaitant tarptautinės ir saugumo politikos – raidą. Pažangiųjų technologijų ir inovacijų diegimas valdysenos sistemose ateityje gali turėti ypač svarbų vaidmenį formuojant piliečių lūkesčius atliepiančią, įtraukią ir skaidrią politiką, stiprinant viešųjų paslaugų tiekimo sistemas ir decentralizuojant sprendimų priėmimo procesus. Kita vertus, pažangios technologijos gali būti panaudotos ir didesnei visuomenės kontrolei bei stebėsenai, žodžio laisvės suvaržymui, net visuomenės perauklėjimui. Tad žvelgiant iš tarptautinio saugumo perspektyvos galima prognozuoti, kad iki 2050 m. vis svarbesnė taps piliečių sveikatos ir biometrinių duomenų apsauga, robotų ir dirbtiniu intelektu grįstų technologijų naudojimas karo kontekste ir kritinės junglumo ir duomenų valdymo infrastruktūros apsauga. Kartu, atsižvelgiant į esminį technologijų vaidmenį ekonominiame konkurencingumui, technologijų plėtros ir prekybos klausimai vis ryškės kaip geopolitinių konfliktų objektas.

Geopolitiniai poslinkiai

Aptartos globalios tendencijos keis ir valstybių tarpusavio santykius, tarptautinės galios balansą. Ateityje Vakarų valstybės sudarys vis mažesnę pasaulio ekonomikos ir populiacijos dalį, o tarptautinės politikos gravitacijos centras pamažu slinksis į globalius Rytus ir Pietus. Matomos kelios galimos tarptautinės sistemos raidos kryptys: fragmentacija į atsietus ir uždarus galios blokus; atviros, taisyklėmis grįstos tarptautinės tvarkos atsinaujinimas ir įtvirtinimas; didžiųjų galių bendradarbiavimas ir kartu konkurencija dėl tarptautinės tvarkos taisyklių ir institucijų nustatymo; hierarchinės, suverenumo ir nacionalinių interesų viršenybe grįstos tarptautinės tvarkos įtvirtinimas. Jau dabar matoma tiek didesnė Rytų ir Pietų valstybių interesų ir vertybių reikšmė globalioje politikoje, tiek vis ryškesni Vakarų valstybių

santykių su Rytų ir Pietų regionais pokyčiai. Globalių Pietų ir Rytų santykinę galią dar labiau sustiprina jų turimi žaliajam perėjimui reikalingi išteklių ir ypač dominuojanti Kinijos pozicija kritinėse žaliosios energijos grandinėse, tam tikrų lūžio technologijų sektoriuose. Sunku tikėtis, kad ateities geopolitiniai poslinkiai bus paprasti, sklandūs ir harmoningi: kai kurios Rytų valstybės jau šiandien ginčija atviro, daugiašalio bendradarbiavimo institucijas ir normas, o Vakarų bendruomenės viduje egzistuoja skirtingos nuomonės dėl to, kokia turėtų būti ateities tarptautinė sistema.

Mažėjanti santykinė Vakarų demokratijų koalicijos galia ir potencialios skirtys šios bendruomenės viduje yra itin rimtas iššūkis Lietuvai. XX a. pabaigoje konsoliduota teise, taisyklėmis bei daugiašalio bendradarbiavimo principais grįsta tarptautinė tvarka sukūrė palankią aplinką stiprinti ir plėtoti Lietuvos valstybingumą, demokratinę santvarką, nacionalinį saugumą ir ekonominę gerovę. Šiai sistemai stabilumo teikė aukšta Vakarų valstybių, puoselėjančių demokratines vertybes ir atviros ekonomikos principus, galia, o siekis tapti aktyvia šios Vakarų politinės bendruomenės nare apibrėžė pamatinę Lietuvos užsienio ir saugumo politikos orientaciją nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo.

Ateityje Lietuvai bus ypač svarbu įsitraukti į Europos ir JAV bendradarbiavimą ir jį palaikyti ginant ir atnaujinant demokratinėmis vertybėmis grįstą pasaulio tvarką. Transatlantinę vienybę išlaikyti padės, viena vertus, bendri konkurentai – visų pirma Kinija – ir, kita vertus, glaudūs JAV ir Europos ekonominiai, moksliniai ir kultūriniai ryšiai bei bendros institucijos. Nors Europa ir toliau kliausis JAV branduoliniu arsenalu, ji ateityje greičiausiai nebebus JAV užsienio politikos prioritetas, tad galima tikėtis, kad JAV ilgainiui sumažins savo karinį buvimą Europoje. Todėl Europa turės iš esmės pati rūpintis NATO europinės dimensijos galia ir investuoti į savo gynybinius pajėgumus. Dėl to sprendimai Europos Sąjungoje turės būti priimami greičiau, o ypač jų priėmimo taisyklės turės būti permąstytos, jei į ES įstos Ukraina, Moldova ir Vakarų Balkanų šalys. Todėl Lietuvai reikia turėti savo viziją apie ES ateitį, kurios pagrindu ji galėtų derėtis dėl naujos ES institucinės architektūros. Taip pat JAV ir Europos santykius bent jau vidutiniu laikotarpiu gali apsunkinti demokratijos krizė ir į valdžią pakliuvusios populistinės jėgos. Galiausiai, transatlantinę vienybę gali komplikuoti ir skirtingos ES bei JAV pozicijos dėl klimato kaitos valdymo, pramonės politikos ir technologijų reguliavimo. Lietuvai bus itin svarbu suprasti savo strateginių partnerių interesus kiekvienu šių klausimų ir konstruktyviai įsitraukti į bendrų sprendimų paiešką.

Transatlantinę vienybę Lietuvai bus ypač svarbi ir dėl ilgalaikės Rusijos grėsmės Baltijos regiono ir visos Europos saugumui. Rusijos karas Ukrainoje galutinai sugriovė tris dešimtmečius egzistavusią Europos saugumo architektūrą, o parama Ukrainai ir teisingos taikos Europoje atkūrimas reikalaus ilgalaikių ir vieningų Vakarų pastangų. Jau dabar Lietuva ir jos sąjungininkai turi mažinti savo pažeidžiamumą Rusijos hibridinių atakų atžvilgiu, rengtis potencialiam Rusijos galios vakuumui Globalių Pietų valstybėse, o ypač Kaukaze ir Centrinėje Azijoje, o prireikus – būti pasirengę stoti ir į tiesioginę karinę konfrontaciją su Rusija. Perspektyvoje iki 2050 m. negalima atmesti ir Rusijos byrėjimo ar separatizmo dalyje regionų scenarijaus. Nors tai pakirstų galimybę Rusijai mesti iššūkį Vakarams, Lietuva dėl to netaptų saugesnė. Iki 2050 m. į Rytus nuo Lietuvos gali atsirasti didelė nestabili zona, kurioje gali vykti pilietiniai karai, dėl kurių tektų spręsti cheminio ir branduolinio ginklo neplatavimo, pabėgėlių ir kitus klausimus.

Šie Europos saugumo iššūkiai ateityje egzistuos kartu su kokybiškai naujomis dilemomis, kurias sąlygos technologijų raida. Robotikos, dirbtinio intelekto, gyvybės mokslų ir kosmoso technologijų pažanga gali reikšmingai išplėsti galimų konfliktų lauką ir pakeisti saugumo sampratą. Tokių precedento neturinčių iššūkių akivaizdoje Lietuvai bus svarbu kartu su partneriais formuoti ateities saugumo architektūrą, nepaliaujamai rūpintis savo atsparumu.

Demokratijų nuosmukis

Nuo 2001 metų mažėja demokratinėmis laikomų valstybių skaičius – dabar jau daugiau nei pusė pasaulio gyventojų gyvena autokratijose. Šalyse menksta demokratijos kokybė, daugelyje valstybių auga gyventojų nepasitenkinimo demokratijos veikimu jausmas, yra nusivilta šios sistemos gebėjimu užtikrinti viešosios politikos rezultatus. Jei XX amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje apie du trečdalius Europos, Šiaurės Amerikos, Šiaurės rytų Azijos ir Australijos gyventojų jautėsi patenkinti demokratija savo šalyse, tai šiandien taip nebėra. Nors šalyse, kur jauni žmonės patiria mažiau sunkumų rasti darbą, turi mažiau skolų, gali įsigyti būstą, turi mažesnę tikimybę susidurti su korupcijos ar diskriminacijos apraiškomis teisėsaugoje ar gaunant viešąsias paslaugas, jaunimo pasitenkinimas demokratija išlieka gana aukštas, apskritai didesnis nusivylimas pastebėtas jaunimo tarpe. Lietuva patenka tarp tų

valstybių, kurių apie pusę gyventojų yra patenkinti demokratijos veikimu, o Lietuvos jaunimas yra labiau ja patenkintas, nei vyresni žmonės. Nepasitenkinimas siejamas su nepasitikėjimu valdžios institucijomis ir tuo, kaip demokratija veikia praktiškai, geba atliepti žmonių socialinius lūkesčius.

Bendrai į nuosmukį linkusios tos demokratijos, kurios nėra tapę kokybiškomis: nors jose nominaliai veikia demokratijoms būdingos institucijos ir procedūros, tačiau nesusiformavusi stipri pilietinė visuomenė, stinga stiprių ir atsakingų politinių partijų, neužtikrintas teisės viršenybės principo laikymasis. Demokratijų silpnybes ir atvirumą linkę išnaudoti autokratiniai režimai, gilindami nepasitikėjimą politinėmis institucijomis, skatindami egzistuojančias takoskyras visuomenėse, organizuodami hibridines atakas ir kt. 2022 m. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje – bene didžiausias išpuolis prieš demokratiją per pastaruosius dešimtmečius, jau pareikalavęs didžiulio aukų skaičiaus.

Valdymas tarpusavyje susietame pasaulyje tapo sudėtingesnis, daugiasluoksniškesnis, kadangi vis daugiau sprendimų priimama tarptautiniame lygmenyje, sprendimų priėmimo vis daugiau įtakos turi nevalstybiniai veikėjai, auga susidomėjimas dalyvaujamosios demokratijos formomis, menksta tradicinės žiniasklaidos vaidmuo, stiprėja skaitmeninių, kartais poliarizuojančių, platformų įtaka. Kasdiniame gyvenime žmonėms darosi sunku atskirti tiesą nuo netiesos. Viena kitą sekančių krizių (klimato, pandemijos, ekonomikos, energetikos) ir didėjančio neapibrėžtumo akivaizdoje auga lūkesčiai valdžiai kaip saugumo ir stabilumo garantui. Ekonominiai sunkumai, kaip rodo ankstesnės demokratizacijos bangos, gali paskatinti nusivylimą ir socialinius konfliktus visuomenėse bei atvesti į valdžią populistines jėgas, kurios sudėtingoms problemoms siūlo „paprastus“ ir „efektyvius“ sprendimus. Viena tokių problemų – įvairėjanti ir auganti nelygybė.

Nepaisant dedamų pastangų nelygybę mažinti, teritorinė ir lyčių nelygybė visuomenėse išlieka, o kai kuriose srityse, kaip švietime, darbo rinkoje ir sveikatos apsaugoje, visuomenės nelygybė net gilėja. Auga pajamų, turto (ypač skaitmeninių technologijų, finansų sektoriuose) pasiskirstymo netolygumai pasaulyje, taip pat ir galimybės suvaldyti tokių reiškinių, kaip klimato kaita, pasekmes. Skaičiuojama, kad vienam procentui turtingiausių pasaulio gyventojų priklauso beveik pusė pasaulio turto. Visuomenės klestėjimui būtinoms sąlygoms – prieigai prie kokybiško švietimo, užimtumo ir sveikatos apsaugos, vis dar turi įtakos asmens lytis, amžius, etninė tapatybė, socialinė padėtis, gyvenamoji vieta ir kitos aplinkybės. COVID-19 pandemija apnuogino, o daugeliu atveju ir sustiprino egzistuojančias nelygybes. Europoje socialinės, energetinės nelygybės klausimai ypač aktualūs Pietų ir Rytų Europos valstybėms. Lietuva yra viena iš tų Europos šalių, kur pajamų nelygybė išlieka viena aukščiausių, apie ketvirtadalis gyventojų Lietuvoje gyvena patirdami skurdo riziką ar socialinę atskirtį.

Ateitį formuojančios tendencijos atskleidžia sudėtingą iššūkių ir galimybių tolesniam Lietuvos vystymuisi kontekstą. Kiekvienas iš aukščiau apžvelgtų pokyčių turės daugialypes pasekmes Lietuvos visuomenės raidai, socialinės atskirties dinamikai, šalies ekonominiam konkurencingumui, aplinkos būklei, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemai, nacionaliniam ir gyventojų saugumui, kultūrinei Lietuvos tapatybei. Poreikis spręsti kylančius ateities iššūkius ir siekis realizuoti atsiveriančias galimybes neišvengiamai reikalaus strategiškai viešosios politikos, stiprių institucijų ir susitelkusios bendriems tikslams visuomenės.

Lietuvos transformacijos ir pastarųjų metų krizių valdymo patirtis suteikia pasitikėjimo, kad valstybė gali sėkmingai suvaldyti ir ateities pokyčius. Santykinai mažas Lietuvos dydis, platus sutarimas dėl esminių valstybės politikos orientyrų – suverenumo, demokratinių vertybių ir euroatlantinės integracijos – ir visuomenės gebėjimas mobilizuotis krizių akivaizdoje leidžia greitai reaguoti į pokyčius ir lanksčiai prisitaikyti prie naujų valstybės raidos aplinkybių. Tačiau, siekiant ne vien greitai reaguoti, bet ir aktyviai formuoti savo ateitį, reikalinga ir ilgalaikė, bendram darbui įkvepianti valstybės raidos vizija. Ją padėjo suformuoti hipotetiniai valstybės ateities scenarijai.

Valstybės ateities raidos scenarijai

Pateikiame sutrumpintus hipotetinių valstybės ateities raidos scenarijų tekstus, kurie buvo suformuoti kaip atspirties taškas valstybės vizijai parengti. Scenarijai – tai pasakojimas apie įsivaizduojamas, bet galimas Lietuvos ateitis 2050 m. Jie skirti parodyti, kaip skirtingai gali keistis pasaulis ateityje ir tai, kaip įvairūs pokyčiai gali paveikti sprendimus ir nusistovėjusias praktikas. Keturi scenarijai sukonstruoti tarp dviejų pasirinktų ašių. Pirmoji yra nuo silpnos demokratijos ir fragmentuoto, konfrontuojančio pasaulio iki klestinčios demokratijos. Antroji ašis yra Lietuvos švietimo plačiaja prasme būklė. Scenarijai nėra nei ateities prognozės, nei vertybiniai teiginiai – tai veikiau atspirtį vizijos kūrimui ir analitiniam procesui suteikęs įrankis.

„Puikus naujasis pasaulis“. Saugumo aplinka regione ilgą laiką išlieka įtempta, šalyje nesprendžiamos įsisenėjusios socialinės, ekonominės atskirties problemos. Po rinkimų Lietuvoje valdžią įgauna kompetentinga, strategiškai pajėgi autokratinė valdžia. Ji paskelbia ryžtingą švietimo ir mokslo pertvarką ir nuosekliai įgyvendina viešojo valdymo, ekonominės politikos ir kitas reformas. Lietuva tampa aukštųjų technologijų kūrėja, specializuojasi dvejopos (civilinės ir karinės) paskirties technologijų vystyme, veikia pasauliniu lygiu konkurencingas universitetas. Švietimo įstaigose ypač klesti technologijos, inžinerija ir gamtos mokslai, o socialiniai ir humanitariniai mokslai menksta, yra ribojami ir tarnauja režimo reikmėms. Auga šalies ekonomika, vykdoma tikslinė imigracijos iš trečiųjų šalių politika, gera sveikatos apsaugos sistema padeda iš dalies stabilizuoti kai kurias neigiamas demografines tendencijas, tačiau išliekantis žemas gimstamumas ir susiformavusios amžiaus struktūros lemia tolesnį nuoseklų gyventojų skaičiaus mažėjimą. Sparčiai vystomi miestai ir infrastruktūra, šalyje egzistuoja didelė vidutinė klasė, skurdo rizika beveik išnyko. Įvairioms problemoms spręsti plačiai taikomi algoritmai ir naujausios technologijos – sveikatai palaikyti, nustatyti viešųjų paslaugų standartus, tame tarpe, valdyti ir kontroliuoti visuomenę ribojant jos laisves. Kiekvienas pilietis prisideda prie valstybės projekto, įgyvendindamas jam patikėtą funkciją.

„Šiaurinė žvaigždė“. Vakarų demokratijoms konsolidavus globalią įtaką ir pasiekus technologinių proveržių, regionas pasižymi stabilumu ir sąlyginiu saugumu. Lietuvoje klesti brandi demokratija – stiprios atstovaujamosios institucijos, į svarstymus plačiai įtraukiami piliečiai, todėl sprendimų priėmimas užtrunka, visgi, keičiantis vyriausybėms, išlaikomas strateginis nuoseklumas. Šalyje užtikrintas teisės viršenybės principas ir pagarba žmogaus teisėms. Valstybėje įgyvendinta ambicinga švietimo ir mokslo plėtros reforma, ugdymo procese įvykusi tikslųjų, gamtos ir socialinių bei humanitarinių mokslų integracija, o mokymasis visą gyvenimą – savaimė suprantamas įprotis. Šalyje išplėtoti stipri mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistema. Lietuvos vartotojai, verslas ir vyriausybė sutarė, kad technologinė-skaitmeninė ekonomikos transformacija privalo prisidėti prie žaliojo perėjimo ir socialinių iššūkių sprendimo. Todėl sumažėjo visuomenės stratifikacija ir socialinė atskirtis, propaguojamas saikas. Didžioji dalis visuomenės gyvena miestuose ir priemiestinėse zonose, kur kiekvienas jaučiasi arti gamtos. Dėl palankaus politinio ir socioekonominio konteksto, kompleksiškos šeimos politikos, stabilizavosi gyventojų skaičius. Daugumą rutininių darbų atlieka robotai, todėl žmonės vis daugiau laiko skiria kūrybai – Lietuva yra atpažįstama kaip kūrybinės saviraiškos šalis. Tai, be kita ko, žmonėms padeda jaustis įprastinius savo gyvenimą.

„Kapanojimasis“. Tarptautinę sistemą apibrėžiant konkurencijos ir koegzistavimo dinamikai, Lietuva balansuoja tarp poreikio suvaldyti saugumo grėsmes ir noro išlikti konstruktyvia ir pragmatiška partnere Vakarams. Valdžių kaita šalyje pasižymi švytuoklės principu bei žema tarppartinio bendradarbiavimo, strateginio mąstymo kultūra, sprendimų priėmėjams niekaip nepavyksta susitarti dėl ilgalaikių valstybės raidos krypčių. Švietimo sistemoje dešimtmečiais tęsiasi nesibaigiančios reformos: kiekviena naujai atėjusi valdžia pateikia vis naują švietimo pertvarkos viziją, tačiau ji vis nepasiekia brandžios įgyvendinimo stadijos. Žemas mokslo finansavimas paskirstytas tarp daugelio universitetų ir tyrimų institutų yra pakankamas tik jų išgyvenimui, bet ne mokslo ir inovacijų plėtrai, todėl žinias ir technologijas perkame iš užsienio. Dėl stagnacijos švietime ir kitose srityse, Lietuvos pažanga ribota: atskiri individai ar projektai sužiba, bet esminio pokyčio jie nepadaro – šalis įstringa vidutinių pajamų sąpaustuose. Lietuvos demografinė situacija tolydžio prastėja – nenuoseklus ekonominis augimas, nuolat

kaitaliojama socialinė politika, nevykdoma viešųjų paslaugų plėtra bei neslūgstanti emigracija neleidžia stabdyti neigiamų demografinių tendencijų. Demokratija šalyje veikia imituojama: formalios demokratinės procedūros veikia, bet turinio jose nėra – dauguma piliečių nusivylę ir nebemato prasmės jose dalyvauti.

„Amžinas įšalas“. Tarptautinei situacijai išliekant labai įtemptai, pradėjo eizėti ES vienybė, o šalyje įsivyravo režimas, žadantis stabilumą, saugumą ir ekonominę gerovę per gerų santykių su didžiuoju partneriu iš Rytų vystymą – o tam reikalingas „stiprus lyderis“ – Vadas. Vyriausybė centralizuoja valdžią, greta egzistuoja silpnas parlamentas ir nominali savivalda. Funkcionuoja biurokratinės, uždaros, „visada teisios“ valdžios institucijos, kurioms žmogus – tik mechanizmo sraigtelis. Švietimo sistema pajungta autoritarinei valdžiai, jos pagrindinė paskirtis – indoktrinavimas, socializavimas ir žmogiškojo resurso srautų valdymas. Stipri policija seka piliečius ir užtikrina žemą nusikalstamumą, tad daugumai piliečių tai teikia santykinės ramybės ir saugumo jausmą. Valstybės kritine infrastruktūra naudojasi didysis partneris, per jį vystoma ir šalies ekonomika. Visi turi teisę į darbą ir bazinį pragyvenimo minimumą, elgetaujančių šalyje nėra. Dėl sparčiai senstančios visuomenės priverstinai keliamas pensinis amžius. Valstybė ir jos institucijos skiepija poreikį asmeniui rūpintis šeima ir savimi tam, kad jam nekiltų noro dalyvauti politikoje. Tačiau asmuo turi ne tik teisę, bet ir pareigą reguliariai išreikšti lojalumą valstybei (Vadui).

Toliau dėstoma Lietuvos ateities vizija nėra tiesiogiai orientuota nei į vieną iš šių scenarijų. Nors kryptama link „Šiaurinės žvaigždės“ scenarijaus, tačiau ji buvo formuojama atsižvelgiant ir į ekspertams bei visuomenei svarbius elementus iš kitų galimų ateities raidos scenarijų.

Valstybės ateities vizija

Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje norisi gyventi ir kurti. Valstybė, kurią norisi saugoti

Lietuvos valstybę kuria Lietuvos žmonės. Ir valstybės pažanga įmanoma tik kuriančių žmonių dėka. Kūrybą čia suprantame labai plačiai – kaip universalų principą, apimantį visas žmogiškos veiklos sritis, kaip tradicijos palaikymą ir jos interpretaciją, kaip kažko visiškai naujo sumanymą ir įgyvendinimą, pagaliau kaip tvarkos nenusipėjamame pasaulyje kūrimą. Kūryba suteikia žmogaus gyvenimui prasmės ir išsipildymo jausmą. Tam, kad galėtume kurti, būtina laisvė, taip pat meistriškė ir pasirengimas nuolat tobulėti, todėl pabrėžiame asmens įvairiapusiško išsilavinimo svarbą. Paties asmens pareiga ir atsakomybė yra atrasti savo pašaukimą, nuolat lavintis tam, kad galėtų laisvai rinktis gyvenimo kelią, nebijotų galimų sunkumų ir galėtų save iki galo realizuoti. O valstybės – sudaryti tam palankias sąlygas.

Mūsų ateičiai ir gyvenimo gerovei taip pat svarbus natūralios ekosistemos išlaikymas, žmogaus ryšys su gamta, kurį išsaugoti technologinės civilizacijos sąlygomis reikia vis daugiau pastangų. Šis ryšys diskusijose su Lietuvos žmonėmis išryškėjo kaip esminis lietuviškosios tapatybės dėmuo, šalia kalbos, kultūros, istorijos. Buvimas šalia gamtos yra suprantamas kaip žmogaus gero gyvenimo sąlyga, papildanti jo socialinio ir ekonominio saugumo poreikius. Lietuvos ateitį matome kaip pažangios, inovatyvios šalies, kurioje rasta pusiausvyra tarp šiuolaikiniam žmogaus gyvenimui būtinų atributų ir natūralios gamtos. Švari, neužteršta gamta nėra savaime suprantama duotybė, todėl vienas iš kertinių mūsų siekių ateičiai – išsaugoti ją žalią ir nenuniokotą, atkurti būtiną pusiausvyrą. Kartu tai atliepia europietiškos Lietuvos įsipareigojimą tapti klimatui neutralia šalimi iki 2050-ųjų metų.

Galiausiai, norime matyti žmogų, įsipareigojusį savo valstybei, savo politinei bendruomenei ir su ja susisaisčiusį. Vis labiau virtualėjančiame pasaulyje žmogaus ryšys su žmogumi, priklausymo konkrečiai vietai ir savo bendruomenei jausmas tampa kaip niekad svarbūs. Bendruomenė – tai ne tik tie, kurie dabar yra šalia, bet ir tie, kurie čia buvo iki mūsų, ir tie, kurie dar tik ateis. Su jais visais esame susiję per savo kalbą, istoriją ir tapatybę. Bendruomeniškumas – viena iš pagrindinių šios strategijos rengimo metu išryškėjusių vertybių, šalia laisvės ir kūrybos, pagarbos ir teisingumo, kuriomis, žmonių nuomone, turėtume vadovautis konstruodami savo ateitį. Todėl ateities vizijoje pabrėžiame glaudų abipusį ryšį tarp piliečio ir valstybės – siejamą pasitikėjimo ir atsakomybės, rūpesčio bei tarpusavio įsipareigojimo, besireiškiančio priimant kasdienes sprendimus ir nuolat ieškant dermės bei sugyvenimo, kuriant geresnę ateitį visiems. Norime, kad Lietuva taptų tokia valstybe, kurioje žmonės rinktųsi kurti savo gyvenimą – ir kurti jį tokį, kurį patys būtų pasirengę ginti.

Kelrodė Lietuva – įkvėpimas mums patiems: susikurti svajonių gyvenimą čia, savame krašte, savoje valstybėje pradėdami veikti jau šiandien. O tuomet – savo pavyzdžiu ir kitus skatinti siekti gražesnio, prasmingesnio gyvenimo ir sugyvenimo su aplinka.

Lietuva, realizavusi viziją 2050-aisiais:

Yra atpažįstama kaip brandžios demokratijos valstybė su stipria demokratine politine kultūra. Dauguma piliečių pasitiki savimi, vienas kitu ir savo valstybe, yra aktyviai įsitraukę į bendrą reikalą – savo valstybės kūrimą. Jos valdysena yra strategiška, lanksti ir efektyvi, paremta atvirumo ir skaidrumo principais. Visiems piliečiams suteiktos lygios galimybės dalyvauti svarstymuose, viešosios politikos sprendimai priimami remiantis įrodymais ir ateities įžvalgomis, atsižvelgiant į visuomenės vertybes ir siekiant bendrojo gėrio. Bendruomenę vienija kultūra, matoma kaip strateginis valstybės tapatybės pamatas.

Yra stipri, atspari ir kūrybinga šalis, nes kiekvienas jos gyventojas yra išsilavinęs ir pasirengęs ateičiai. Kiekvienas žmogus yra atsakingas už savo visapusišką išsilavinimą, integraciją raišdą. Jis geba prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, gali laisvai rinktis gyvenimo kelią, pasirūpinti savimi ir nestokoja atidumo kitam. Reikalui esant, jis gali atsiremti į savo bendruomenę, kuri paremta sugyvenimo ir solidarumo tarp kartų principais. Valstybė rūpinasi žmonių teisės į socialinę gerovę užtikrinimu.

Užima kertines pozicijas globalios vertės grandinėse, nes ji kuria ir eksportuoja pasaulinio lygio žinias bei inovacijas. Lietuva yra patraukli talentams šalis, nes čia yra sukurtos galimybės prasmingam darbui ir visaverčiam gyvenimui, buvimui arti gamtos. Vystydama ekonominę veiklą, Lietuva tausoja savo ir planetos aplinką bei pagrindinį savo pačios turtą – žmones. Lietuva yra erdvė įvairiems būdams kurti vertę, nuolat mokytis, rasti naujas idėjas ir eksperimentuoti, jaustis reikalingu visais amžiaus tarpsniais ir išpildyti savo potencialą.

Yra aktyvi ir konstruktyvi tarptautinės sistemos veikėja. Ji geba numatyti, pasirengti ir atlaikyti įvairius išorinius sukrėtimus vis labiau nenuspėjamame pasaulyje, nuo jų atsigauti bei tapti stipresne. Taip pat geba tikslingai paremti savo partnerių pastangas atnaujinti ir plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką ir yra pajėgi sutelkti vakarietiškoji demokratijų koalicijų veiksmus savo lyderyste ir pavyzdžiu. Lietuvos žmonės jaučiasi valstybės užsienio politikos bendrakūrėjais ir partneriais.

Yra šalis, kur gali greitai pasiekti tai, ko reikia žmogaus gerovei. Išvystytas susisiekimasis šalies viduje ir su išorės pasauliu bei pažangi skaitmeninė infrastruktūra leidžia žmogui lengvai ir greitai pasiekti reikalingas viešąsias, komercines paslaugas, dalyvauti šalies kultūriniam, ekonominiame ir socialiniame gyvenime, nepriklausomai nuo savo gyvenamosios vietos. Šalis vystoma subalansuotai ir darniai, žmogus yra arti gamtos, kur jis bebūtų, jam garantuota nerašyta teisė į sveiką, švarią ir gražią aplinką.

Tam, kad ši vizija būtų įgyvendinta, būtinas požiūris į save keitimas, kuris turi virsti veiksmu, valia ir nuosekliu darbu. Esame stipri tauta, išlikusi per amžius – esant reikalui, gebame mobilizuotis ir susitelkti bendriems tikslams, lanksčiai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Jos ir dabar panašios į audringą jūrą – tačiau tikime, kad mūsų kelionė per ją siekiant šios vizijos, kaip kelrodės žvaigždės, įgyvendinimo, gali būti sėkminga.

Lietuva turi į ką atsiremti: jau esame brandžios demokratijos valstybė, pilnavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, su pakankamai aukšta visuomenės parama demokratinėi sistemai. Valstybėje susiformavo patikimas profesionalų sluoksniš, galintis sėkmingai veikti viešajame ir privačiajame sektoriuose, gerai institucionalizuotos strateginio planavimo, teisėkūros ir kitos valstybės valdymo sistemos. Spartus ekonomikos augimas leido pasiekti šalies ekonominę pažangą, žemą absoliutaus skurdo lygį. Lietuva turi keletą stiprių pasaulyje pripažintų universitetų, į technologinę plėtrą ir ūkumuosius tyrimus orientuotų tarptautinio lygmens mokslo centrų, palankias sąlygas kurti startuolius. Šalyje yra daug išsilavinusių, kūrybingų ir išradingų žmonių. Stiprėja suvokimas, kokia yra kultūros lauko strateginė svarba valstybės gyvenimui.

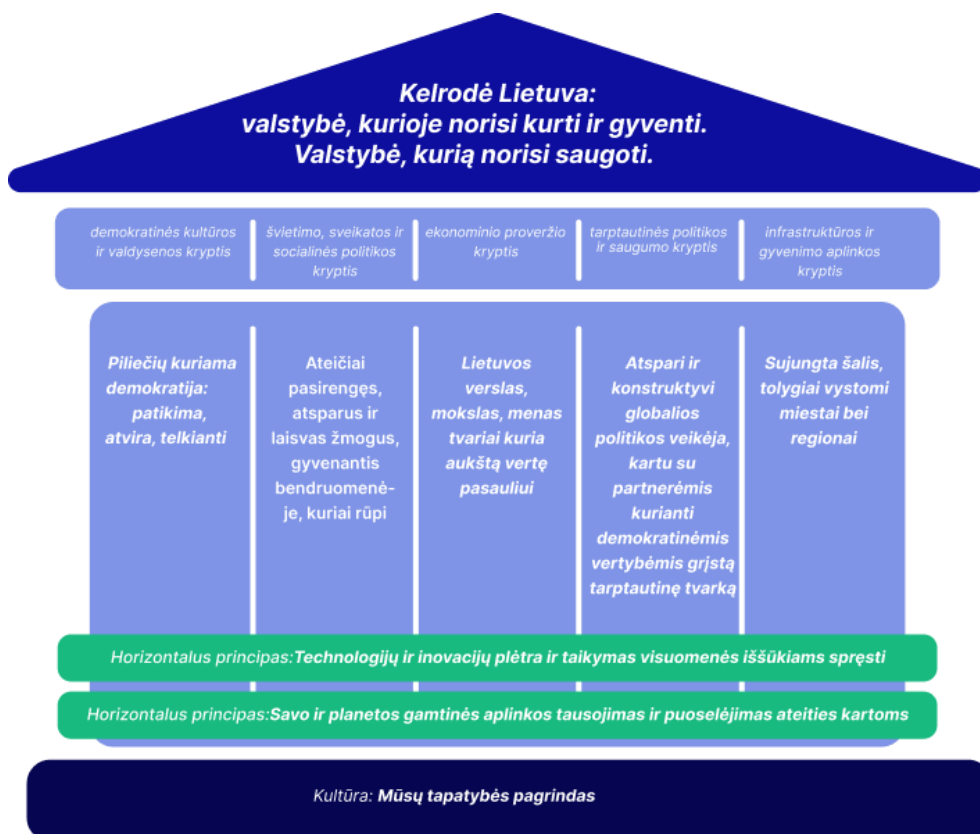
Kultūra yra šios vizijos pamatas – ji yra valstybės, kaip politinio darinio, prasmės, tad – ir išlikimo bei vienybės pagrindinė sąlyga. Ji čia matoma kaip dinaminis veiksnys, terpė, kurioje kultivuojamas žmogaus etinis ir estetiškas santykis su pasauliu, formuojami jo supratimo ir lavinimosi poreikiai. Tai mus kaip bendruomenę jungianti simbolių ir prasmų visuma, apibrėžianti asmens santykį su pačiu savimi, kitais ir pasauliu, atspindinti vertybines nuostatas ir įsitikinimus – t. y. mūsų paveldas, kūryba, kasdienės praktikos.

Tradicija ir ateitis šioje vizijoje nėra priešingos. Praeities išsaugojimas ir jos santykis su mūsų kūrybiniu potencialu, besiskleidžiantis dabartyje, yra kultūros gyvybingumo garantas, jos stiprybės ir atsinaujinimo šaltinis. Istorinė tradicija ir daugialypio mūsų kultūros paveldo, jo šaknų pažinimas bei įvertinimas yra atspirties taškas, kuris leidžia kritiškai permąstyti save dabarties ir istorijos tėkmės akivaizdoje. Kultūra kaip pamatas leidžia ir atrasti amžinąsias vertybes avangardinėmis priemonėmis, ir rasti patikimus tradicinius sprendinius šiandienos problemoms, ir atpažinti išties naujus ateities horizontus. Galimybės kultūrai klestėti užtikrinimas yra šios vizijos įgyvendinimo sąlyga, padėsianti išlaisvinti kūrybines visuomenės galias ir judėti link naujos gyvenimo kokybės.

Kultūros gyvybingumas taip pat yra aukštos politinės kultūros sąlyga – tai lemia tiek mūsų demokratijos kokybę, tiek gebėjimą susikalbėti tarpusavyje, tiek bendravimo su išorės partneriais sėkmę. Tarp formalųjų demokratinėsi institucijų ir politinės, pilietinės kultūros turi egzistuoti natūrali dermė. Tikime, kad galime būti valstybe, kuri ne tik brangina savo istoriją ir paveldą, bet ir visuomenės puoselėjamomis vertybėmis yra artima Vakarų demokratijoms. Šios vizijos rengimo procese bendrakūrėjai kaip mūsų ateičiai svarbias vertybes išskyrė ne tik kūrybiškumą, bet ir:

- laisvę,
- bendruomeniškumą,
- pagarbą,
- teisingumą.

Visos jos integruotos į šios vizijos siekius ir pagrindines kryptis jai įgyvendinti. Norime, kad taptume laisva, kuriančia, išmintingų žmonių bendruomene, kurioje vyrauja teisingumas, tarpusavio pagarba ir pasitikėjimas. Tai yra būtina sąlyga visiems norimiems pokyčiams valstybėje įgyvendinti.

Šios vizijos rengimo metu išryškėjo penkios pagrindinės valstybės raidos kryptys – strateginės ambicijos, kurios nusako reikalingus pokyčius, kurie padėtų įgyvendinti šalies viziją. Pirmoji – demokratinės kultūros ir valdysenos pokyčių kryptis, nusakanti, kaip turėtų keistis mūsų valdymo sistema, siekiant demokratijos šalyje kokybės. Antrojoje, švietimo, sveikatos ir socialinės politikos pokyčių kryptyje kalbama apie ateities visuomenę – pokyčius, kurių reikia, norint, kad Lietuvos žmonės būtų išsilavinę, sveiką ryšį su savimi ir aplinka turintys, ir kurie, reikalui esant, galėtų atsiremti į daugiasluksnį socialinio saugumo tinklą. Ekonominės politikos pokyčių kryptyje apibrėžiamos sąlygos, kurių reikia, kad Lietuva galėtų pereiti prie aukštos vertės kūrimo, taip pat įgyvendinti socialiai teisingą žaliąjį perėjimą bei sukurti sidabrinę ekonomiką. Tarptautinės politikos ir valstybės saugumo pokyčių kryptyje atspindimi pokyčiai, reikalingi pasiekti valstybės atsparumą bei nusakantys veikimo išorinėje erdvėje principus. Infrastruktūros bei gyvenamosios aplinkos pokyčių kryptis apibrėžia, kaip turėtų būti vystomas susisiekimas, miestai ir regionai, kad žmogus galėtų turėti geras gyvenimo sąlygas visoje Lietuvoje. Šiose strateginėse ambicijose ir jų įgyvendinimui skirtuose kelrodžiuose išdėstyti siekiami pokyčiai toli gražu neišsemia visų veiksmų ir iniciatyvų, kuriuos valstybė turės įgyvendinti ateityje. Jose visų pirma orientuojamasi į valdžios institucijų veiksmus, čia siekta atspindėti svarbiausius reikalingus pokyčius. Strateginės ambicijos taip pat yra tarpusavyje labai susiję – pokyčiai vienoje srityje neišvengiamai darys

poveikį ir kitai, pvz., geresnis valdymo sistemos veikimas aktualus ir socialinei, ekonominei plėtrai, ir valstybės veikimui tarptautinėje srityje, arba išsilavinęs, visą gyvenimą besimokantis, demokratiškas vertybes išpažįstantis žmogus yra pagrindinis piliečių kuriamos demokratijos veikėjas, aukštos vertės kūrėjas ir pan.

Kiekvienoje iš jų, taip pat ir jų įgyvendinimui reikalinguose kelrodžiuose integruoti horizontalūs gamtinės aplinkos tausojimo bei technologijų bei inovacijų taikymo principai, dėl kurių egzistavo platus sutarimas diskusijų metu. Horizontalūs principai suprantami kaip valstybei visose politikos srityse aktualūs klausimai, kurių tinkamas išsprendimas yra valstybės pažangos sąlyga arba pažangą skirtingose srityse įgalinantis veiksnys. Gamtinės aplinkos tausojimo principas apima ne vien klimato kaitą, bet ir bioįvairovės saugojimą, ekosisteminio mąstymo svarbą, santykį su gamta ir planeta. Kartu, šis principas akcentuoja ne vien tausojimo, saugojimo, grėsmių valdymo darbotvarkę, bet ir Lietuvos gamtinės aplinkos puoselėjimą ateities kartoms. Gamtinės aplinkos tausojimas ir puoselėjimas priklauso nuo sudėtingos demografinių, ekonominių, socialinių, vertybinių ir geopolitinių veiksnių visumos. Žaliojo perėjimo darbotvarkė apima visas valstybės sritis ir reikalauja intensyvaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo ir sutelktų valstybės institucijų, privataus sektoriaus ir pilietinės visuomenės pastangų.

Kitas – „technologijų“ ir „inovacijų“ horizontalusis principas suprantamas plačiai, ne vien per aukštųjų ar „kietųjų“ technologijų prizmę – pvz., taip pat ir socialinės inovacijos. Akcentuodami „visuomenės iššūkių“ sprendimą siekiame pabrėžti, kad technologijų plėtra neturėtų būti savitikslių ar suprantama siaurai (pvz., vien kaip ekonomikos augimo variklis). Kartu, šis principas apima įsipareigojimą valdyti su technologine kaita susijusias rizikas (pvz., gyventojų psichinei ir fizinei sveikatai, socialiniams santykiams ir visuomenės atskirčiai) ir užtikrinti, kad technologijų ir inovacijų naudojimas nekeltų naujų iššūkių (pvz., automatizacijos grėsmė, nevaldoma dirbtinio intelekto plėtra, netinkamas genų inžinerijos taikymas, natūralių planetos procesų sutrikdymas ir t.t.). Projekto dalyviai ir bendrakūrėjai plačiai sutarė, kad technologijos yra fundamentalus visų valstybės veiklos sričių kontekstas. Kartu jie pabrėžė, kad technologijų plėtros klausimais Lietuvoje trūksta bendro požiūrio, o kokybiškai technologijų ir inovacijų ekosistemos raidai neužtenka vien paskirų skaitmenizavimo pastangų.

Siekiant įgyvendinti šią Lietuvos ateities viziją, reikalinga valdžios institucijų lyderystė: sutelkta valia ir nuoseklumas siekiant užsibrėžtų tikslų, pažangi teisėkūra, gebėjimai įgyvendinti pažadus, o kartu ir gebėjimas geriau suprasti bei atliepti žmonių poreikius. Todėl pirmiausia pabrėžiame strategiškos, lanksčios ir efektyvios valdysenos svarbą. Tačiau tam, kad ši vizija išties būtų realizuota, reikia ne tik valdžios institucijų veikimo, bet ir akademinio, verslo, nevyriausybinių sektoriaus atstovų, medių ir pilietinės visuomenės įsitraukimo. Vizijos teksto prieduose pateikiame strateginių ambicijų įgyvendinimui reikalingų kelrodžių lenteles. Iš šiuose kelrodžiuose numatytų iniciatyvų atrinkus svarbiausias, turinčias įtakos daugiau nei vienai sričiai reikalingas iniciatyvas buvo parengtas svertinių iniciatyvų žemėlapis – svertinis kelrodis, kurį skirstome į sąlygines „atsparumo“ ir „pažangos“ darbotvarkes. Pirmoji nusako, kokie būtini pokyčiai turi įvykti, kad Lietuva galėtų judėti pirmyn ir siekti proveržio ir klestėjimo ateityje.

Strateginės ambicijos ir kelrodžiai

Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti

Lietuvos valstybės sėkmė ateityje didele dalimi priklausys nuo to, kiek reaguojant į kintantį ateities kontekstą gebės prisitaikyti jos valdysena ir garantuoti viešosios politikos rezultatus, bei kiek stipri bus mūsų pilietinė visuomenė. Neapibrėžtumų ir iššūkių kupiname pasaulyje *pasitikėjimas* savimi, vienas kitu ir savo aplinka tampa viena iš svarbiausių vertybių ir siekių ateičiai. Pasitikėjimas – tai mūsų visuomenių egzistavimo bei demokratinių institucijų legitimumo pagrindas. Jis leidžia drąsiau pasitikti nežinomybę ir neapibrėžtą ateitį. Be pasitikėjimo socialinis kontraktas tampa sunkiai įmanomu.

Pasitikėjimui valstybe kurti reikalingos stiprios, patikimos ir skaidrios institucijos. Kintantis ateities horizontas valdžios institucijas taip pat verčia iš naujo permąstyti savo vaidmenį ir veikimo būdus. Visų pirma jos turi gebėti naviguoti neapibrėžtume ir telkti visuomenę bendriems tikslams: pradedant ekonominės, socialinės gerovės kūrimu ir baigiant krašto gynyba. Kartu – gebėti atliepti piliečių poreikius ir užtikrinti apčiuopiamus viešosios politikos rezultatus, pasitelkdamos platesnį priemonių spektrą, nei vien tik reguliavimas. Atsižvelgiant į mažėjantį gyventojų skaičių Lietuvoje ir ribotus išteklius, tampa itin svarbu veikti efektyviai, lanksčiai ir greitai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, ieškoti naujų ir veiksmingesnių sprendimų, sudaryti erdvės eksperimentavimui ir bendrakūrybai. Pasitikėjimas taip pat susijęs ir su bendru kultūriniu visuomenės pagrindu, mūsų tarpusavio pasitikėjimu ir bendruomenių tarpusavio saitais.

Todėl žvelgiant į ateitį ir siekiant pasitikėjimo valstybėje stiprinimo, pagrindiniai pokyčiai, reikalingi valstybės valdyme, turėtų apimti tris kryptis, tai:

- **strategiškas, lankstus ir efektyvus valdymas**, kurį siejame su stipriomis valstybės institucijomis, gebančiomis numatyti būsimus pokyčius, tinkamai nustatyti vystymosi prioritetus ir juos nuosekliai įgyvendinti, bendradarbiaujant su kitais veikėjais; gebėti inovuoti ir prisitaikyti prie kintančios aplinkos;
- **valdymo sistemos atvirumas, skaidrumas ir pagarba įvairovei**, kurį suprantame kaip valdžios atvirumą ir pasitikėjimą žmonėmis, bei būtinybę įsitraukti suinteresuotoms šalims į viešosios politikos sprendimų priėmimą nuo pat viešosios politikos problemos apibrėžimo iki viešosios politikos vertinimo;
- **kultūros vaidmens valstybėje stiprinimas**, ją matant kaip mūsų tapatybės permąstymo, bendruomenių saitų stiprinimo, tarpusavio susikalbėjimo skatinimo ir geresnio gyvenimo kūrimo pagrindą.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Dauguma Lietuvos piliečių pasitiki valdžios institucijomis, kurios veikia lanksčiai ir patikimai, yra strategiškai ir inovatyvios. Lietuvos atstovaujamosios demokratijos valdymo sistema pasižymi sklandžia valdžios grandžių sąveika, joje įgyvendintas stiprus visapusės (tiek horizontalios, tiek vertikalios) atskaitomybės principas, užtikrintas racionalus galių ir funkcijų pasiskirstymas bei valdymo struktūrų ir procesų efektyvumas.

Valdžios institucijos geba nustatyti strateginius prioritetus ir nuosekliai juos įgyvendinti. Sprendimų priėmime taikomas subsidiarumo principas, susiformavusi konsensuso politinė kultūra. Stiprios ir kompetentingos institucijos geba patenkinti joms keliamus lūkesčius ir įgyvendinti duotus pažadus. Savo kasdiniame darbe jos vadovaujasi tokiomis vertybinėmis nuostatomis, kaip gebėjimas atliepti žmonių poreikius, patikimumas, atvirumas, integralumas (bendro viešojo intereso pirmenybė prieš privačiuosius), sąžiningumas, teisės viršenybės principas.

Valstybės tarnyba stipri ir profesionali, darbas valstybei – prestižinis. Savo veikloje ji taiko ateities įžvalgų metodus, priimdama sprendimus remiasi įrodymais ir duomenimis, į sprendimų priėmimą įtraukia įvairias suinteresuotas šalis, siekdama geriau suprasti ir atliepti gyventojų lūkesčius viešajai

politikai. Pažangios technologijos ir duomenys yra etiškai integruoti į sprendimų priėmimo procesus. Skaitmeninės technologijos pasitelkiamos viešųjų paslaugų teikimui, kas leidžia turėti efektyvesnes, į vartotoją orientuotas paslaugas ir ilgainiui pasiekti skaitmeninę valdžią. Nuolat sekamos ateities technologijos ir vertinami jų nešami pokyčiai.

Pakitusi viešojo sektoriaus kultūra: jai būdingas kūrybiškumas ir naujų galimybių paieška, plačiau aprėpiantis žvilgsnis, geresnis tarpusavio bendradarbiavimas ir sąveika su kitais veikėjais. Nuolat kintančioje aplinkoje vyksta reguliari valdžios institucijų, jų siekiamų tikslų ir veiklos procesų peržiūra, siekiant užtikrinti, kad jie atitiktų laiko dvasią ir viešojo gyvenimo poreikius, lanksčiai prie jų prisitaikytų. Viešosios politikos inovacijos ir eksperimentavimas, naujų technologijų pasitelkimas eina drauge su perteklinio, tikslų nebeatitinkančio reguliavimo atsisakymu, platesnio viešosios politikos priemonių spektro naudojimu. Valstybės valdymo sistemos yra iš anksto pasirengę galimoms krizėms, taip pat ir visuotinei gynybai.

Visiems Lietuvos piliečiams – nepriklausomai nuo amžiaus, gyvenamosios vietos, socialinės padėties, fizinių galimybių, etninės priklausomybės ir kitų asmens tapatybės bruožų, sudarytos lygios galimybės įsitraukti į viešosios politikos klausimų svarstymą nuo pat pradžių.

Valdžios institucijos ir piliečiai siejami abipusio pasitikėjimo ir atvirumo santykio. Pačios institucijos aktyviai ieško būdų, kaip piliečius įtraukti į valstybės gyvenimą, dedamos pastangos į valstybės reikalus labiau įtraukti viešajame gyvenime menčiau atstovaujamas grupes, nepamirštant šalies etninės įvairovės ir diasporos. Tuo tikslu plėtojami atviros valdžios principai – skaidrumas, atskaitomybė, suinteresuotų šalių įtraukimas, kur įmanoma – dalyvaujamosios demokratijos formos.

Institucionalizuota profesionali viešoji komunikacija yra suprantama kaip valdžios institucijų pareiga teikti informaciją žmonėms, išklausti ir atliepti piliečių lūkesčius veikiant vardan viešojo gėrio, pasirenkant į auditoriją orientuotus komunikacijos būdus. Valdžios įstaigų pateikiama informacija žmonėms yra lengvai randama, suprantama ir jie ja pasitiki.

Šalyje ne tik veikia stiprios ir atsakingos politinės partijos, bet ir didžioji dauguma Lietuvos piliečių save suvokia kaip aktyvius politinės sistemos dalyvius, yra įsitraukę į įvairias organizacijas, dalyvauja bendruomenių, savanoriškose veiklose. Nevyriausybinių organizacijų, įvairios bendruomenės ir asociacijos yra įsitraukę į valstybės reikalus. Įdiegti atviros valdžios principai ir bendrai kuriami sprendimai duoda geresnę viešosios politikos rezultatų kokybę. 2050-aisias dauguma Lietuvos piliečių jaučiasi savo valstybės šeimininkais, aktyviai dalyvauja rinkimuose ir viešųjų klausimų svarstymuose. Klesti stipri demokratinė politinė kultūra.

Lietuvos žmonės turi visas galimybes įsitraukti į kultūrinės veiklas. Sudarytos sąlygos kultūros įvairovei reikštis viešajame gyvenime. Kultūros lauko potencialas pasitelkiamas demokratinės savimonės ugdymui, bendruomenių saitų stiprinimui, santykio su identitetu apmąstymui, ateities kūrimui. Nuo mažens ugdomas poreikis profesionaliajai kultūrai, tarp kurios ir kasdienės kultūros yra daug laiptelių bei įvairovės. Lietuvoje nebėra teritorinės kultūrinės atskirties. Valstybė sudariusi sąlygas žmonėms įsitraukti į kultūrinės veiklas, kurios suprantamos kaip viena iš gero gyvenimo sąlygų.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Strategiškos, lanksčios ir efektyvios valdžios srityje:

- Peržiūrės valdymo sistemos ir jos institucijų veikimą, stiprins (horizontalios ir vertikalios) atskaitomybės principų veikimą, stiprins subsidiarumo principą ir daugiapakopį valdymą, kuriame sprendimai priimami kuo arčiau piliečių, plėtodama partnerystes su nevyriausybiniais ir privačiais sektoriais, bendruomenėmis, sutars dėl funkcijų, kurias jos galėtų įgyvendinti pačios, kartu nustatant reikalingus kokybės standartus.
- Užtikrins ilgalaikių strateginių prioritetų įgyvendinimą, reformų pagrįstumą. Plėtos ateities įžvalgų ekosistemą, plės viešojo sektoriaus bendradarbiavimą su mokslinių tyrimų institucijomis, analitiniais ir tyrimų centrais. Stiprins įrodymais grįstą valdymą – *ex ante* ir *ex post* vertinimų sistemas. Sudarys erdvės eksperimentavimui ir naujų idėjų bandymui (pilotavimui), o pasiteisinusias idėjas taikys plačiau.

- Stiprins viešojo sektoriaus lankstumą, gebėjimą prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Sieks, kad vyktų nuolatinė ateities konteksto, siekiamų tikslų, galiojančių teisinių nuostatų, nusistovėjusių papročių ir metodų peržiūra, kad tai, kas nebeatitinka gyvenimo poreikių, būtų atnaujinta arba panaikinta.
- Stiprinant teisės viršenybės principo ir žmogaus teisių užtikrinimą, sieks teismų sistemos, teisingumo vykdymui būtino savarankiškumo, stabilumo ir nepriklausomumo nuo besikeičiančios politinės darbotvarkės, sieks, kad Lietuvos teismai būtų patikimi, išmintingi, efektyvūs ir autoritetingi; kad bausmių sistema būtų peržiūrėta orientuojantis į mediacijos instituto stiprinimą.
- Investuos į šalies IT sektorių ir duomenų apdorojimo sistemas, siekdama į vartotoją orientuotos e-valstybės. Nuolat vykdys naujų skaitmeninių technologijų stebėseną ir jas etiškai taikys sprendimų priėmimui. Standartizuos viešąsias paslaugas vadovaujantis „skaitmeninės iš principo“ valdžios koncepcija, judėdama sąveikumo ir integruotų sistemų link.
- Suformuos profesionalią, stiprią, konkurencingą valstybės tarnybą. Nustatys jai lūkesčius ir reikalavimus, suformuos patrauklias darbo sąlygas. Ugdys valstybės tarnybos lyderystės, analitines, darbo su duomenimis ir su suinteresuotomis šalimis kompetencijas, skaitmeninius įgūdžius, gebėjimus inovuoti, vystys sisteminį požiūrį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą.
- Viešajam sektoriui taikys atskaitomybės, veiklos efektyvumo ir poveikio (rezultato) reikalavimus, kartu suteikdama daugiau laisvės bei autonomijos įgyvendinant tikslus. Sieks, kad valstybės tarnyba teiktų prasmės pojūtį ir teigiamą motyvaciją. Formuos kitokią viešojo sektoriaus kultūrą – kūrybingą, nukreiptą į naujų galimybių ir veiksmingesnių sprendimų paiešką, orientuotą į žmogų.
- Stiprins gebėjimus numatyti, pasirengti ir valdyti krizes, atremti hibridines atakas, pasirengimą organizuoti visuotinę valstybės gynybą.

Atvirumo, skaidrumo ir pagarbos įvairovei srityje:

- Institucionalizuos viešąją komunikaciją, kad ji būtų profesionali, patikima (paremta duomenimis ir įrodymais), tarnautų atviros valdžios principams, sumaniai išnaudotų technologines naujoves, kiek įmanoma, būtų atskirta nuo politinės komunikacijos, tarnautų kaip atsvara dezinformacijai. Taikys priemones, skirtas geriau pažinti visuomenę ir atliepti jos lūkesčius, atitinkamai pritaikant viešąją komunikaciją.
- Sieks didesnio piliečių įsitraukimo į viešąją politiką. Sudarys lygias galimybes visiems piliečiams dalyvauti svarstymuose, atsižvelgiant į Lietuvoje egzistuojančią įvairovę, taip pat svetur gyvenantiems piliečiams. Vystys dalyvaujamosios demokratijos formatus – tiek nacionaliniu, tiek vietos lygiu, ieškos kitų inovatyvių būdų, kaip įtraukti į sprendimų priėmimą įvairias piliečių grupes, ypač jaunąją kartą, ieškodama kūrybingų viešosios politikos problemų sprendimų, pritaikytų vietos kontekstui. Skatins ir palaikys pilietines iniciatyvas, kylančias „iš apačios“.
- Taikys priemones, skatinančias pagarbą vakarietiškomis demokratinėms vertybėms, pilietiškumui, bei, tikėtina, augsiančiai visuomenės įvairovei.

Kultūros ir bendruomenių saitų stiprinimo srityje:

- Sudarys sąlygas bendruomenių saitams stiprėti, kultūrinėms veikloms plėtotis, kritiškai apmąstyti viešąjį gyvenimą.
- Pasitelkiant švietimą ir ugdymą, skatins pilietinio sąmoningumo formavimąsi, tapatybės stiprinimą ir ugdys norą sieti save su Lietuvos valstybe.
- Aktyviai sieks, kad Lietuvos istorinis ir kultūrinis paveldas kaip visuomenės tapatybės pagrindas būtų geriau pažįstamas piliečiams ir jų nuolat naujai aktualizuojamas bei permąstomas.
- Įgyvendindama valstybės kultūros politiką, numatys priemones, kaip valstybė piliečiams galėtų padėti kurti ir palaikyti kuo įvairesnes kultūrinės raiškos formas ir būdus, sudarydama sąlygas žmonėms į jas įsitraukti.
- Stiprins kultūros, kaip strateginio valstybės išteklių vaidmenį, taip pat ilgalaikių kultūros politikos programų integraciją su socialinės, švietimo, ekonominės politikos programomis.
- Imsis priemonių mažinti teritorinę kultūrinę atskirtį Lietuvoje.

Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi

Ateities Lietuvos pamatas yra laisvas, atsakingas ir kūrybingas žmogus, kuris jaučiasi saugiai, nes prirėkęs gali atsiremti į savo bendruomenę. Lietuvoje žmonės renkasi gyventi, nes čia jie jaučiasi gerai visais savo amžiaus tarpsniais.

Mūsų visuomenė sensta, mažėja valstybės gyventojų skaičius, vis dar yra išlikusi didelė socialinė atskirtis. Kartu auga žinių ir kūrybos, kaip gerovės šaltinių, svarba. Tad ypatingai svarbus tampa žmogaus *visapusiškas išsilavinimas, atsparumas, gebėjimas pasirūpinti* savimi ir kitais, kuriems pagalbos prireikia. Išsilavinimą suprantame ne tik kaip akademinį žinių ir ateičiai reikalingų įgūdžių įgijimą bei nuolatinį atnaujinimą, bet ir kritinio mąstymo, atsakomybės, socialinių-emocinių kompetencijų bei kūrybiškumo lavinimą, taip pat sveikatos, finansinį, ekologinį raštingumą. Kiekvienas asmuo turi pats prisiimti atsakomybę už savo visapusišką išsilavinimą, gerovę ir sveikatą, o bendruomenės ir valstybės atsakomybė – sudaryti tam reikalingas sąlygas.

Viena iš jų – suformuoti socialinio saugumo tinklą, stiprinti socialinį kapitalą. Siekiant atstatyti visuomenės demografinę pusiausvyrą, taip pat svarbu sudaryti gyventojams sąlygas kurti šeimas, jaustis pilnaverčiais visuomenės nariais visais gyvenimo etapais ir užtikrinti į Lietuvą kurti gyvenimo atvykstančių žmonių integraciją.

Todėl žengiant į ateitį, būtina įgyvendinti pokyčius trijose pagrindinėse srityse, tai:

- **ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymas**, kuris pirmiausiai yra sietinas su švietimu, tačiau neapsiriboja vien formaliąja Lietuvos švietimo sistema, ir kurio tikslas yra įvairiapusiškos, išsilavinusios, turinčios sveiką savivertę, atsparios sunkumams, empatiškos ir nuolat besimokančios asmenybės ugdymas;
- **sąlygų, reikalingų saugiam ir sveikam gyvenimui užtikrinimas ir plėtra**, suteikiant visiems prieigą prie jų poreikius atitinkančių viešųjų paslaugų, keliant bendrąjį socialinės gerovės standartą šalyje ir įtraukiant bendruomenes į daugiasluoksni socialinio saugumo tinklo, apimančio socialinę, sveikatos ir švietimo sferas, formavimą;
- **visuomenės demografinio atsparumo ir solidarumo tarp kartų didinimas**, apimantis palankių sąlygų kurti šeimą ir auginti vaikus Lietuvoje sudarymą, galimybes vyresnio amžiaus gyventojams ilgiau gyventi savarankišką gyvenimą ir išlikti socialiai aktyviems, bei išmintingą migracijos ir integracijos politiką.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Visiems prieinamas kokybiškas švietimas leidžia laisvai rinktis gyvenimo kelią ir gyventi prasmingą gyvenimą visais amžiaus tarpsniais. Integrali švietimo ir ugdymo sistema ne tik teikia žmogui būtinas akademinės žinias, bet ir ugdo savarankišką, pilietišką, atsakingą ir su kitais gebančią bendradarbiauti asmenybę. Taip pat – asmens savybes ir įgūdžius, reikalingus prisitaikyti kintančiame pasaulyje ir jame klestėti: atsparumą, sveiką savivertę, kritinį mąstymą ir atsakomybę. Tam pagrindas padedamas dar šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo metu.

Bendrojo ugdymo sistema yra pagrįsta personalizuotu patyriminiu mokymusi, kuriam pasitelkiamos modernios technologijos ir dirbtinis intelektas. Tai ne tik užtikrina, kad kiekvienas įgyja bazines žinias, bet ir leidžia atsiskleisti kiekvieno mokinio unikalią potencialą. Mokyklos yra lygiavertiškai aprūpintos mokymosi (taip pat ir technologinėmis) priemonėmis, taip užkertant kelią skaitmeninei atskirčiai. Skaitmeninėmis technologijomis mokiniai ne tik naudojami, bet ir yra mokomi jas kurti.

Mokykla yra ta organizacija, kurioje žmogui suteikiamos savarankiškam gyvenimui reikalingos žinios ir išugdoma piliečio branda. Mokykla veikia tarsi mažas visuomenės modelis, kuriame gyvenimas vyksta pagal tuos pačius principus, kaip ir už jos ribų: visi gali jaustis tiek pat svarbūs ir girdimi, turi galimybes tyrinėti aplinką jiems tinkamais būdais, mokosi priimti sprendimus ir prisiimti už juos atsakomybę. Mokykla visų pirma yra bendruomenė, kurioje mokomasi ir vienas iš kito, čia toleruojamos klaidos ir nauji bandymai, nuolat ieškomi geriausi sprendimai ir pasitelkiamos naujos technologijos. Geriausi

žmonės skatinami dirbti mokytojais – jie yra švietimo sistemos bendrakūrėjai, savo darbe siekiantys atskleisti kiekvieno jauno žmogaus potencialą. Mokyklos yra modernūs ir ekologiški daugiafunkciniai centrai, kuriuose verda ne tik mokyklinis, bet ir socialinis gyvenimas, jų erdvės yra lengvai pertvarkomos pagal bendruomenių poreikius.

Jaunimas noriai renkasi aukštąjį mokslą Lietuvoje, nes studijos ir čia vykdomi moksliniai tyrimai konkuruoja pasauliniu mastu, yra adekvačiai finansuojami. Vykdomos integruotos studijų programos su kitais universitetais, beveik neegzistuoja ribos tarp žinių kūrimo, perdavimo ir pritaikymo. Mokymosi procesui būdingas tarpdiscipliniškumas, į jį integruotos dirbtinio intelekto ir kitų technologijų galimybės. Orientuojamasi į studentų kūrybinių ir analitinių įgūdžių ugdymą. Aukštasis mokslas ir studijos esant poreikiui gali būti personalizuotos, pritaikytos prie studento gyvenimo tempo.

Žmonėms yra sudarytos paskatos ir galimybės mokytis visą gyvenimą, įgyti skaitmeninių ir kitų įgūdžių, juos atnaujinti ir keisti kvalifikaciją, taip pat ir universitete. Mokymasis tapo įpročiu ir žmogaus kasdienybės dalimi. Veikia efektyvi ir integrali įvairių įgūdžių, įgytų per švietimą ar per praktiką, pripažinimo sistema. Darbo rinka yra prisitaikiusi prie mokymosi visą gyvenimą ir kvalifikacijų keitimo.

Lietuvoje ugdoma savarankiška ir atspari asmenybė, kuri nebijo imtis iniciatyvos ir atsakomybės. Susiformavęs daugiasluoksnis socialinio saugumo tinklas ir įgalintos nevyriausybinės organizacijos teikia žinojimą, kad prireikus, žmogus gali gauti jo poreikius atitinkančią socialinę, finansinę ir sveikatos, įskaitant psichologinę, pagalbą. Stiprios bendruomenės leidžia įsitraukti į bendras veiklas ir jaustis reikalingam.

Žmonės rūpinasi savo sveikata, gyvena sveiką gyvenimo būdą, jiems sudarytos sąlygos sveikai gyvensenai, ženkliai išaugo Lietuvos gyventojų bendra ir sveiko gyvenimo trukmė. Išvystytas stiprus sveikatos priežiūros tinklas, kuriame pasitelkiamos modernios technologijos leidžia ne tik užkirsti kelią daugelio ligų išsivystymui, bet ir efektyviai gydyti jau išsivysčiusias ligas. Holistinis požiūris į žmogaus gerovę atspindi ir instituciniame mechanizme, kuriame sveikatos, socialinė ir švietimo sistemos veikia vieningai, žmogus gauna tikslingas paslaugas. Sustiprėjęs socialinio-ekonominio saugumo jausmas, psichologinis visuomenės atsparumas ir įsigalėjęs darbo ir laisvalaikio balansas reiškia stipriai pagerėjusią visuomenės emocinę sveikatą.

Kompleksiškai vykdoma mokslu pagrįsta šeimos politika, apimanti visas šeimų formas ir skatinanti lyčių lygybę šeimoje, leidžianti lanksčiai derinti vaikų priežiūrą ir karjerą, taip pat didinamas būsto prieinamumas. Ši politika, kartu su užtikintu socialiniu-ekonominiu saugumu, lemia tai, kad Lietuvos gyventojų skaičius stabilizuojasi, auga gimstamumas, jo rodikliai artėja link užtikrinančių tolygią kartų kaitą.

Vis didesnė vyresnio amžiaus gyventojų dalis gyvena savarankiškai ir yra pilnaverčiai visuomenės nariai. Augančios galimybės tęsti karjerą šiame amžiaus tarpsnyje – tai proga save realizuoti, perduoti patirtį ir jaustis reikalingam, o ne ekonominė būtinybė. Senjorams pritaikyta viešųjų paslaugų infrastruktūra padeda ilgiau aktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime.

Lietuva yra patraukli šalis gyventi, kurioje noriai kuriasi ir kitų šalių talentai. Sėkminga imigrantų integracija padeda spręsti darbo jėgos trūkumo problemas bei suteikia impulsą pažangių industrijų vystymui, ekonominės veiklos įvairovei ir naujiems prekybiniais ryšiams. Į Lietuvą sugrįžta vis daugiau išsivijoje gyvenančių lietuvių. Išmintinga demografijos politika stabilizuoja gyventojų skaičių šalyje. Į šalį atvykusiems darbuotojams suteikiamos ilgalaikio gyvenimo ir darbo perspektyvos Lietuvoje, pabėgėliams teikiamas adekvatus prieglobstis.

Nuoseklios ir integruotos politikos dėka, Lietuva 2050 m. tapo valstybe, kurioje žmonės jaučiasi savarankiški, laisvi ir socialiai saugūs, nes žino, kad susidūrus su sunkumais neliks vieni.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymo srityje:

- Sudarys prielaidas švietimo sistemos transformacijai, užtikrindama adekvatų švietimo finansavimą, panaikindama teisinę kliūtis švietimo įstaigų eksperimentavimui (pilotavimui), tyrimams ir pasiteisinusių praktikų taikymui platesniu mastu.

- Siekiant ugdyti mokytojų bendruomenę ir stabilizuoti jos demografiją, geriausieji bus skatinami rinktis mokytojo profesiją ir bus investuojama į tradicinį mokytojų rengimą, edukologiją, didaktiką. Kartu bus didinamos galimybės tapti mokytojais, pritraukiant mokytojais dirbti įvairių profesijų ir įvairios patirties motyvuotus žmones. Mokytojams bus sudarytos sąlygos tapti švietimo sistemos bendrakūrėjais, nuolat atnaujinti savo žinias ir įgūdžius ir taikyti inovatyvius mokymo metodus.
- Tobulins švietimo ir ugdymo sistemą, orientuodamasi į ateičiai pasirengusių, atsparių, kūrybingų, demokratines vertybes išpažįstančių asmenybių ugdymą, pagrindus tam dedant dar ikimokykliniame amžiuje. Mokymo programos ne tik suteiks reikalingas žinias apie pasaulį, bet ir ugdys kritinį mąstymą, socialinį-emocinį intelektą, psichologinį atsparumą, ekologinį ir finansinį raštingumą, apims sveikos gyvensenos įgūdžius. Lygia greta bus užtikrintas bendras žinių kanono branduolys, kuris leis formuotis bendrai kultūrinei tapatybei.
- Optimizuos mokymosi procesą siekdama išpildyti kiekvieno mokinio ir studento unikalų potencialą, taip įgalinant gyventojus kurti šaliai didžiausią pridėtinę vertę. Bus pereinama prie individualizuoto patyriminio ugdymo, kurį intensyvinti leis modernių technologijų pasitelkimas, prisidėsiantis prie naujų mokymo platformų atsiradimo. Kiekvienam bus sudarytos sąlygos mokytis pagal savo tempą ir gebėjimus.
- Vykdydys Lietuvos aukštojo mokslo sistemos konkurencingumo didinimo programas.
- Sudarys sąlygas ir paskatas mokytis visą gyvenimą. Užtikrins tiek formalų, tiek neformalių švietimo ir ugdymo paslaugų prieinamumą visiems gyventojams, pasitelkiant vietos bendruomenes ir atsižvelgiant į skirtingus įtraukimo poreikius. Šiuo tikslu bus mažinama takoskyra tarp formalaus ir neformalaus ugdymo, sudarant sąlygas naujų žinių ir kompetencijų įgijimui bei jų pripažinimui, įgūdžių atnaujinimui.

Saugiam ir sveikam gyvenimui reikalingų sąlygų plėtros srityje:

- Susitars dėl bazinio kokybiškų viešųjų paslaugų paketo ir jį užtikrins. Teiks gyventojų poreikius atitinkančias socialines paslaugas, įdiegdama į rezultatus orientuotą socialinių paslaugų modelį ir teiks individualizuotas socialines paslaugas bendruomenėje.
- Stiprins gyventojų sveikatą ir sudarys sąlygas jos išsaugojimui ugdydama visuomenės sveikatos raštingumą, užtikrindama sveikai gyvensenai reikalingas sąlygas, sukurdamas sąlygas ir skatindama sveiką gyvenimo būdą.
- Vykdydys sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo politiką, užtikrins sveikatos apsaugos sistemos efektyvumą. Šios pastangos apims sveikatos priežiūros įstaigų valdymo pokyčius, sistemos darbuotojų įgalinimą, pažangiųjų technologijų integravimą ir bendrą sistemos pasirengimą krizėms.
- Sudarys prielaidas sveikatos ir socialinės apsaugos sistemoms veikti vieningai, galiausiai apjungiant šias institucijas į vieną.
- Įgalins nevyriausybinės organizacijas ir glaudų įvairių viešųjų paslaugų tiekėjų bendradarbiavimą.

Visuomenės demografinio atsparumo ir solidarumo tarp kartų didinimo srityje:

- Sudarys palankesnes sąlygas kurti šeimas Lietuvoje ir auginti vaikus: plėtros galimybes derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, į jaunas šeimas orientuotas būsto paramos formas.
- Stabdydama gyventojų skaičiaus mažėjimą, vykdydys išmintingą ir efektyvią migracijos politiką, sudarys sąlygas atvykėlių integracijai į visuomenę (pirmiausia – per kalbos mokymą), taip pat skatins išvykusiuosius sugrįžti.
- Didins vyresnio amžiaus gyventojų užimtumą ir įtraukimą, sudarydama sąlygas ir paskatas ilgiau likti darbo rinkoje. Kurs viešąsias paslaugas, kurios leis gyventojams kuo ilgiau išlikti savarankiškiems bei pasirūpins tais, kurie pilnai savimi pasirūpinti nebegali.

Lietuvos verslas, mokslas ir menas tvariai kuria aukštą vertę pasauliui

Ateityje ilgalaikis Lietuvos ekonominis klestėjimas bus vis labiau susijęs su tuo, kiek valstybė yra palanki erdvė kurti ir partnerė kuriantiems. Lietuvos kūrėjų įgalinimas ir mobilizavimas bus itin svarbūs – ateityje ekonominis konkurencingumas priklausys nuo gebėjimo paversti žinias, įgūdžius ir technologijas į šaliai ir pasauliui reikalingas inovacijas bei unikalius produktus ar paslaugas. Tačiau gebėjimas kurti inovatyvius sprendimus reikalingas ne vien siekiant konkurencingumo: novatoriškos idėjos būtinos ir norint suvaldyti iššūkius, susijusius su globaliomis tendencijomis – žaliuoju perėjimu, spartėjančia technologijų raida ir augančiu demografiniu disbalansu. Lietuva turės įgalinti ir tausoti savo dirbančius ir kuriančius žmones – *vertės kūrėjus* – per išmintingą ir atsakingą ekonominę, mokslo, inovacijų ir socialinę politiką bei sutelkti juos bendram tikslui.

Dėmesys pagrindiniam Lietuvos ekonomikos stiprybės ir augimo šaltiniui – kuriantiems jos žmonėms – yra „Lietuva 2050“ ekonominės politikos ambicijos pamatas. Norėdama realizuoti šią ambiciją, Lietuva turi siekti pažangos trimis esminėmis kryptimis:

- **įsitvirtinti kaip aukštos vertės globaliose rinkose kūrėja** - kurti ir valdyti inovacijas, kurios sudaro tarptautinių vertės grandinių pagrindą;
- **siekti socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros** - atsižvelgti į valstybės, visuomenės ir planetos galimybių ribas, tausoti tiek gamtą, tiek žmogų;
- **būti profesijų, karjerų ir talentų įvairovę vertinančia ir puoselėjančia erdve**, kurioje kiekvienas žmogus gali atrasti ir išpildyti savo potencialą.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Lietuva pasaulyje žinoma kaip inovatyvaus, žiniomis, kūrybingumu ir technologijomis grįsto, konkurencingo ir socialiai atsakingo verslo šalis, kuri prisideda prie globalių ir lokalių problemų sprendimo. Lietuvos verslas orientuojasi į aukštą pridėtinę vertę ir geba ją kurti, o visuomenė vertina aukštos pridėtinės vertės kūrėjus. Pažangi šalies švietimo ir įgūdžių ugdymo sistema ne tik suteikia reikalingų kompetencijų ir įgūdžių, bet skatina ir įkvepia būsimus vertės kūrėjus. Horizontaliai į įgūdžių ir talentų ugdymo programas integruoti kūrybiškumo, dizaino, verslo kūrimo ir kritinio mąstymo principai bei metodai užtikrina aukštą profesionalų, gebančių suderinti skirtingas dalykines kompetencijas ir taip įžvelgti inovacijų galimybes, pasiūlą. Palankios galimybės įsitraukti į pasauliui aktualių problemų sprendimą bei kurti inovacijas ar verslą Lietuvoje išlaiko vietas ir traukia globalius talentus, skatina juos realizuoti savo potencialą čia.

Lietuvoje klesti integruota, efektyvi ir globaliai konkurencinga mokslo ir inovacijų ekosistema, kurioje aktyviai dalyvauja tiek valstybė, tiek akademinė, verslo ir meno bendruomenės. Jos gyvybingumą užtikrina misijomis grįsta nacionalinė ir europinė mokslo ir inovacijų plėtros politika, mokslinga, kūrybinga ir veržli visuomenė, atviras akademinų institucijų bendradarbiavimas bei iniciatyvus verslas, nuosekliai investuojantis į tyrimus ir inovacijas. Lietuvos mokslo ir inovacijų ekosistema kartu yra kartinė globalios mokslo ir inovacijų bendruomenės dalis – partneris tiek stipriausiems pasaulio universitetams, tiek korporacijoms ir transatlantinės inovacijų erdvės valstybėms. Lietuvos verslas yra pasirengęs ir pajėgus investuoti į naujausias technologijas ir inovacijas ir iš jų gauti aukštą grąžą.

Kurdama ir eksportuodama žinias bei inovacijas, Lietuva užima unikalią ir lyderiaujančią poziciją strateginėse globalios vertės grandinėse. Identifikavusi prioritetinės mokslo ir inovacijų plėtros misijas, Lietuva turi pajėgumus kurti ir eksportuoti kritines technologijas ir inovacijas, kurių pagrindu vystomi visame pasaulyje reikalingi produktai ir paslaugos. Valstybės mokestinė ir reguliacinė politika ir turimos aukštos kapitalo valdymo, finansų ir teisės kompetencijos padeda pritraukti, auginti ir išlaikyti reikiamą vietas ir užsienio kapitalą. Valstybės pozicijas tarptautinėse vertės grandinėse stiprinti padeda ir stipri ekonominė ir tinklinė diplomatija, padedanti Lietuvos verslo ir mokslo bendruomenėms aktyviai dalyvauti tarptautiniuose konsorciumuose ir ambicinguose ateities technologijų vystymo projektuose bei lengviau prieiti prie kitose šalyse vystomų lūžio technologijų.

Lietuva vysto klimatui neutralią, gamtinių ekosistemų regeneracija paremtą ekonominę plėtrą. Šalies gamintojai ir vartotojai vadovaujasi plačiai priimtais ir praktiškai pasiteisinusiais atsakingo išteklių naudojimo ir žiedinės ekonomikos principais. Valstybė tinkamai vertina ir rūpestingai naudoja visokeriopą gamtos teikiamą naudą (ekosistemų paslaugas). Reikšmingai sustiprinus pastatų ir pramonės energetinį efektyvumą, išplėtojus viešojo transporto sistemas, Lietuvos energijos poreikius pilnai patenkina atsinaujinantys (vėjo, saulės jėgainės ir t.t.) ir alternatyvūs žalieji energijos šaltiniai (vandenilis, sintetinis kuras ir t.t.). Atsakinga valstybės politika padeda sušvelninti socialines žaliosios transformacijos pasekmes. Atitinkamai, Lietuva tausoja valstybės ir planetos aplinką bei pagrindinį savo pačios augimo resursą – Lietuvos žmones.

Lietuvos darbo rinka yra turtinga prasmingomis, atspariomis ir gerai apmokamomis darbo vietomis. Užtuot kėlę grėsmę pažeidžiamiesiems darbuotojams, automatizacijos procesai ir mokslo ir inovacijų plėtros programos darbuotojus įgalina ir prisideda prie tvarios darbo rinkos plėtros. Vykdoma aktyvi darbo rinkos politika: veikia išplėtotą mokymosi visą gyvenimą sistema, o individualizuotos konsultacijos dėl karjeros padeda gyventojams rasti savo sveikatai, talentams ir lūkesčiams tinkamiausią darbą visais gyvenimo etapais. Darbo rinka įtrauki įvairias galimybes ir poreikius turintiems žmonėms, verslas turi kompetencijas ir pajėgumus užtikrinti patogią, pagarbią ir motyvuojančią darbo aplinką skirtingų tapatybių bei pajėgumų žmonėms.

Valstybė yra pajėgi suvaldyti socialinę nelygybę. Efektyvios viešosios paslaugos, įskaitant prieinamą švietimą bei mokymąsi visą gyvenimą, užtikrina galimybių lygybę ir aukštą socialinį mobilumą. Pakankami valstybės biudžeto ištekliai ir jautri socialinės apsaugos politika mažina pajamų nelygybę bei skurdo riziką, taip pat ir vyresnio amžiaus gyventojų tarpe. Sprendžiant socialinės nelygybės problemas atsižvelgiama į teritorinės atskirties dimensiją, įskaitant per tikslines intervencijas ir regionų ekonominio potencialo stiprinimą

Lietuvoje klesti išplėtotą sidabrinė ekonomika. Vyresnio amžiaus žmonės yra aktyvūs darbo rinkos dalyviai. Jų poreikiai sudaro svarbią vidaus paklausos produktams, paslaugoms ir inovacijoms dalį.

Svarbią vertės dalį šalies ekonomikos struktūroje sudaro meno, kūrybinės industrijos produktai. Lietuvos vardas pasaulyje žinomas dėl savitos kultūros ir jos kūrėjų.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Inovacijų kūrimo ir įsitvirtinimo aukštos vertės globaliose rinkose srityje:

- Integruotai vystys šalies mokslo, inovacijų ir įgūdžių ugdymo ekosistemas. Aukštas tarptautiškumas ir gebėjimas prisitaikyti prie kintančių socialinių ir ekonominių poreikių užtikrins kokybišką ateičiai reikalingų kompetencijų ir įgūdžių, ypač kūrybiškumo ir verslumo, ugdymą.
- Siekdama didesnio tarptautinio konkurencingumo, konsoliduos aukštojo mokslo ir tyrimų centrų sistemą.
- Taps eksperimentavimui ir inovacijoms atvira erdve, ypač proveržio technologijų srityje, o ilgainiui ir konkurencingiausia regione inovacijų ekosistema.
- Sutelks valstybės išteklius į proveržį didžiausią potencialą turinčiuose ekonomikos sektoriuose.
- Skatins tiesioginių užsienio investicijų, galinčių prisidėti prie technologijų, žinių ir inovacijų plėtros Lietuvoje, pritraukimą ir sieks, kad Lietuva būtų patraukliausias pasirinkimas regione aukštą pridėtinę vertę kuriančiam tarptautiniam verslui.
- Greitai reaguos į tarptautinėse vertės grandinėse vykstančius pokyčius, apjungdama verslo, mokslo ir valstybės institucijų pastangas lanksčiai pasinaudoti šių pokyčių suteikiamomis galimybėmis pažangių ekonomikos sričių proveržiui sukurti.
- Stiprins verslo skatinimo ir inovacijų plėtros programas, siekiant glaudesnio mokslo ir verslo bendruomenių bendradarbiavimo ir aukštesnio privataus sektoriaus įsitraukimo į mokslo ir inovacijų plėtrą.
- Formuos Lietuvos ir pasaulio talentams patrauklią aplinką – subalansuos reguliacinę ir ekonominių paskatų politiką siekiant gerinti sąlygas Lietuvos ir kitų valstybių piliečiams šalyje kurti verslą ir šeimą bei gyventi įdomų ir turiningą gyvenimą.

- Vykdyt aktyvią ir išmintingą valstybės migracijos ir integracijos politiką, prioretizuojančią aukštos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimą.

Atsakingos bei socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros srityje:

- Įdiegti horizontaliai ir vertikalčiai teisingą ir į plačią mokestinę bazę orientuotą mokesčių sistemą. Ji užtikrins pakankamas valstybės biudžeto pajamas socialinei nelygybei valdyti visais žmogaus gyvenimo etapais.
- Pritaikys pensijų sistemą augančiam vyresnio amžiaus gyventojų užimtumui ir aktyvumui. Mažins ankstyvo išėjimo į pensiją ekonomines ir socialines paskatas lemiančias, o išėjusiems užtikrins glaudesnį ryšį tarp pensinių pajamų ir socialinių įmokų viso žmogaus gyvenimo ciklo metu. Šie pokyčiai bus vykdomi kartu su kitomis programomis, skirtomis stiprinti Lietuvos socialinės ir sveikatos apsaugos sistemas.
- Stiprins atsakingą vartojimą ir išteklių naudojimą, sukurdamą tinkamą mokestinių ir nemokestinių paskatų sistemą. Užtikrins aukštą konkurencingos žaliosios energijos pasiūlą.
- Integruos ekologinio tvarumo klausimus į verslo skatinimo, pramonės ir infrastruktūros plėtros politikos programas. Stiprins beišteklinei gamybai pramonės sektoriuje reikalingas kompetencijas ir pajėgumus. Plėtros atsakingą žemės ūkį ir maisto gamybą, skatindama pereiti prie ekosistemų regeneravimo. Tinkamai vertins ekosistemų paslaugų potencialą ir jį įveiklins.
- Investuos į sidabrinės ekonomikos plėtrą. Įtvirtins lanksčią ir pažangią jos reguliacinę aplinką.

Talentų, karjerų ir profesijų įvairovės srityje:

- Vystys tvariam socialinio verslo, meno ir kūrybinių industrijų sektorių augimui tinkamą reguliacinę aplinką ir infrastruktūrą bei užtikrins šiems sektoriams reikalingų įgūdžių pasiūlą. Per tikslines verslo skatinimo priemones skatins gyventojų įsitraukimą į šiuos sektorius.
- Vykdyt aktyvią ir veiksmingesnę darbo rinkos politiką, orientuojantis į socialines inovacijas ir individualizuotas paslaugas bei atsižvelgiant į skirtingų šalies ekonomikos sektorių ir visuomenės grupių poreikius.
- Sudarys sąlygas, kad visi norintys turėtų galimybę čia realizuoti savo potencialą ir jaustis vertinamais visuomenės gerovės kūrėjais.

Atspari valstybė, konstruktyvi ir įtakinga tarptautinės politikos veikėja

XX-ojo amžiaus pabaigoje atkūrusi Nepriklausomybę ir įtvirtinusi save kaip politinį subjektą tarptautinėje sistemoje, Lietuva šiandien vėl svarsto klausimą, kaip ateityje likti *visaverte tarptautinės politikos veikėja*. Tą visų pirma lemia augančios geopolitinės įtampos tarp didžiųjų pasaulių galybių ir to sąlygotas tarptautinės tvarkos, pripažįstančios visų valstybių lygiateisiškumą, eizėjimas. Tačiau Lietuvai būti realia politine veikėja reiškia ir gebėjimą artikuliuoti savo politinę valią bei jos pagrindu formuoti tarptautinę darbotvarkę ir savo strateginę aplinką. Dėl globalių klimato, technologinių ir demografinių pokyčių augant tarptautinės politikos neapibrėžtumui ir potencialių grėsmių skaičiui, ši užduotis ateityje taps vis sudėtingesnė. Kartu, ji lemia didesnio valstybės atsparumo įvairių sukrėtimų atžvilgiu poreikį. Be to, norint, kad tarpusavyje įvairiais glaudžiais ryšiais susijusiame pasaulyje mūsų valstybės balsas tarptautinėje erdvėje būtų labiau girdimas ir jos interesai būtų geriau atstovaujami, būtina glaudesnė sąveika formuojant valstybės užsienio politiką su įvairiomis piliečių grupėmis.

Kompleksinis iššūkis išlikti visaverte XXI a. tarptautinės politikos veikėja yra „Lietuva 2050“ strateginės ambicijos tarptautinės ir saugumo politikos srityje atspirties taškas. Ši ambicija apima tris esmines pokyčių kryptis:

- **Lietuva stiprės kaip atspari valstybė** - gebės atlaikyti vidinį ir išorinį spaudimą bei greitai atsigauti ir sustiprėti po nenumatytų sukrėtimų;
- **Ji vykdys veržlią ir įtakingą globalią politiką** – derindama lyderystės, atviro bendradarbiavimo ir solidarumo principus kartu su partneriais – ypač ES ir NATO - formuos tarptautines darbotvarkes svarbiausiais ateities klausimais;
- **Lietuva užtikrins užsienio politikos įtraukumą** – Lietuvos visuomenė prisidės prie tarptautinių šalies tikslų formavimo ir įgyvendinimo. Proveržis šiomis kryptimis leis Lietuvai tapti kokybiškai nauja globalios politikos veikėja: ne vien saugumo gavėja, bet ir jo tiekėja; ne vien Vakarų bendruomenės nare, bet ir aktyvia ateities tarptautinės tvarkos bendrakūrėja.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Lietuvos pozicija tarptautinėje sistemoje pati savaime kuria šalies saugumą. Lietuva yra aktyvi ir patikima euroatlantinės bendruomenės narė bei puoselėja patikimus ir abipusiai naudingus santykius su įvairiais globaliais partneriais. Lietuvos įsitvirtinimas euroatlantinėse struktūrose bei kritinėse globaliose vertės grandinėse daro ją svarbia jos partneriams ir visam pasauliui, ir šis statusas yra savaiminis šalies saugumo šaltinis. Kartu, Lietuva išmintingai valdo savo išorines priklausomybes: valstybė turi adekvačius nacionalinius gynybos pajėgumus, yra nepriklausoma energetiškai ir vykdo tvarią viešųjų finansų politiką. Tai leidžia valstybei atlaikyti bet kokią sukrėtimą trumpuoju laikotarpiu ir dar labiau sustiprina partnerių įsipareigojimą paremti mūsų valstybę krizės atveju.

Lietuvos piliečiai pasižymi aukštu psichologiniu atsparumu bei mobilizacijos pajėgumais. Šalies gyventojai yra pasiryžę ginti Lietuvos nepriklausomybę ir dirbti vardan jos gerovės ir saugumo. Visuomenės atsparumo pagrindą sudaro abipusiu pasitikėjimu grįstas santykis tarp valstybės ir gyventojų, efektyvus gerovės valstybės funkcionavimas, aiški ir atvira valdžios komunikacija bei gyventojus įgalinanti švietimo ir ugdymo sistema. Gyventojai jaučia, kad turi dėl ko kovoti, žino, kaip elgtis skirtingų krizių atvejais ir supranta, kaip savo pastangomis galėtų geriausiai prisidėti prie šalies gynybos, valstybės saugumo ir gerovės užtikrinimo.

Lietuvos valdžia yra parengusi detalius nacionalinius krizių valdymo planus konvencinių, hibridinių ir kibernetinių atakų, pandemijų, ekstremalių gamtos reiškinių, ekonominės krizės, nereguliarių migracijos srautų ir kritinės infrastruktūros sutrikimų atveju, yra suformuoti strateginiai analitiniai pajėgumai. Lietuva užtikrina kritinių resursų rezervus ir gali juos efektyviai tiekti krizės atveju, ypač labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupes, tarnybos yra pasirengę veikti. Aiškus atsakomybių paskirstymas tarp nacionalinės valdžios, savivaldybių, verslo, bendruomenių ir piliečių, bei valstybės tarptautinių partnerių garantuoja tinkamai veikiančią lyderystę visais krizės valdymo lygiais ir etapais. Lietuva moka

mokyti iš patiriamų krizių. Pereinant nuo krizės valdymo į atsigavimo etapą, Lietuva geba mobilizuoti inovacijas ir visuomenines iniciatyvas, kurios padeda paversti krizes į proveržio galimybes.

Lietuva geba tikslingai paremti savo partnerių pastangas atnaujinti ir plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką, ES gyvybingumą ir yra pajėgi mobilizuoti Vakarų demokratijų koalicijos veiksmus savo lyderyste ir pavyzdžiu. Lietuva geba numatyti globalios darbotvarkės raidą ir įsitraukti į jos formavimą bei įgyvendinimą. Nuosekliai siekti ilgalaikių strateginių tikslų ir greitai prisitaikant reaguoti į naujai išskylančius tarptautinės politikos klausimus padeda efektyviai veikiantys tarpinstitucinio koordinavimo formatai ir reguliariai peržiūrimi gairių dokumentai. Lietuva valdo platų, adekvačiai finansuojamą ir gerai subalansuotą diplomatinį tinklą, kurį dar labiau sustiprina išplėtotą tinklinę diplomatijos sistemą. Reikalingų žinių, kompetencijų ir ekspertizės pasiūlą užtikrina efektyvi valstybės tarnautojų ir diplomatų ugdymo sistema bei gyvybinga ir tarptautinė analitinių centrų ekosistema.

Lietuva geba paversti savo stiprybes realia įtaka ir drąsiai imasi lyderystės svarbiausiose valstybės ateičiai tarptautinės politikos srityse. Kaip vienas iš pamatinių siekių matoma stipri ir gyvybinga ES, todėl Lietuva siūlo savo sprendimus kaip sprendimų priėmimą padaryti efektyvesnį užtikrinant, kad visų šalių narių balsas būtų išgirstas. Kartu, Lietuva toliau aktyviai veikia regione ir plėtoja bendrus, pridėtinę vertę kuriančius bendradarbiavimo formatus. Atspari visuomenė, pažangi ekonomika, švari gamta ir stipri vertybinė reputacija atveria galimybes Lietuvai vykdyti ambicingą politiką demokratinų vertybių plėtos, ateities rinkų reguliavimo, klimato kaitos valdymo ir regioninio saugumo klausimais. Platus ir profesionalus diplomatinis tinklas, aukštas pareigas tarptautinėse organizacijose užimantys Lietuvos atstovai, ir efektyvi strateginė komunikacija bei viešoji diplomacija užsienio visuomenėms padeda apjungti šalies kietąją ir švelniąją galią į „sumanią galią“ ir taip burti plačias partnerių koalicijas bei jose lyderiauti.

Lietuva puikiai supranta savo partnerių vertybes, interesus, pajėgumus ir poreikius, formuoja savo politines pozicijas vadovaudamasi solidarumo, subsidiarumo, tarpusavio pagalbos ir kolektyvinio veikimo principais. Veikdama išvien su plačia bendraminčių koalicija, Lietuva kryptingai siekia, kad daugiašalio bendradarbiavimo sistema atspindėtų teisėtus pasaulio valstybių lūkesčius ir atitiktų laikmečio poreikius. Lietuva moka realizuoti globalaus veikimo galimybes, kurias atveria strateginių mūsų partnerių iniciatyvos, įskaitant per paramą verslo, nevyriausybinių organizacijų, mokslo ir kultūros institucijų dalyvavimui tarptautiniuose konsorciujuose, daugiašalėse bendradarbiavimo programose ir kt.

Lietuva vykdo užsienio politiką, kurios bendrakūrėjais ir savininkais jaučiasi visi šalies gyventojai, piliečiai ir nacionalinės valdžios partneriai. Atsiremama į platų vertybinį sutarimą dėl demokratinės ir euroatlantinės valstybės orientacijos, Lietuvos valdžia vykdo savo visuomenę girdinčią ir jai suprantamą užsienio politiką. Sprendimų priėmėjai ir įgyvendintojai geba aiškiai susieti ilgalaikius valstybės tarptautinės politikos tikslus su gyventojų interesais ir lūkesčiais, ypatingą dėmesį teikdami pažeidžiamoms ir marginalizuotoms visuomenės grupėms. Visuomenė jaučiasi gerai informuota apie Lietuvos vykdomą politiką ir ją palaiko.

Plėtodama konkrečias užsienio politikos programas ir siekdama kuo efektyvesnio jų įgyvendinimo, nacionalinė valdžia aktyviai siekia įtraukti visuomeninius partnerius: unikalią ekspertizę turinčias nevyriausybines ar verslo organizacijas, mokslininkus, bendruomenes ir diasporos organizacijas. Šalies savivaldybės ir miestai aktyviai dalyvauja tarptautinio bendradarbiavimo formatuose, o nacionalinė valdžia suteikia jiems reikalingą palaikymą.

Lietuvoje veikia stipri tinklinė diplomatijos sistema. Lietuva pažįsta ir aktyviai bendradarbiauja su sau palankiais visuomeniniais partneriais ir suinteresuotomis šalimis kitose valstybėse. Tam padeda aktyvių ir gerai atpažįstamų garbės konsulų tinklas, tarptautinėje erdvėje aktyvios verslo ir mokslo organizacijos bei šalies diaspora.

2050 m. Lietuva yra būtina pasauliui ir tarptautinei sistemai veikėja, kurios vertybinė orientacija, valstybės ir diplomatiniai pajėgumai ir konstruktyvi lyderystė padeda jai burti bendraminčių koalicijas ir puoselėti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Konstruktivos ir įtakingos užsienio politikos vystymo ir vykdymo srityje:

- Pertvarkys dabartinį užsienio politikos formavimo modelį siekdama sukurti mechanizmus, kurie leistų skirtingoms politinėms jėgoms ir institucijoms reguliariai diskutuoti užsienio politikos klausimais bei vystyti nuoseklią, ilgalaikę ir išsamią tarptautinio veikimo strategiją. Šie pokyčiai turėtų būti vykdomi platesnės Lietuvos valdysenos ir teisinės sistemos peržiūros aprėptyje, siekiant strategiško, lankstaus ir efektyvaus viešojo valdymo.
- Reikšmingai didins diplomatinės tarnybos finansavimą, kad diplomatinis darbas taptų patrauklus, prestižinis, pritrauktų ir išlaikytų gabius darbuotojus, o Lietuvos diplomatinės atstovybės veiktų visose Lietuvai svarbiausiose vietose.
- Stiprins analitinius Lietuvos užsienio ir saugumo politikos ekosistemos, įskaitant diplomatinio tinklo, pajėgumus. Skatins analitinių centrų plėtrą ir jų tarptautinį bendradarbiavimą. Šie pokyčiai turėtų būti vykdomi platesnės Lietuvos švietimo, ugdymo ir mokslo ir inovacijų ekosistemos stiprinimo aprėptyje.
- Kur tikslinga, įtvirtins bendrus diplomatinius formatus su Baltijos ir kitomis Šiaurės Europos šalimis, siekiant efektyvesnio diplomatinio išteklių naudojimo ir didesnio poveikio tarptautinei sistemai.
- Peržiūrės ir sustiprins vystomojo bendradarbiavimo programas, suvokdama jas kaip ilgalaikę investiciją, atsižvelgiant į ekologinius klausimus.

Valstybės atsparumo stiprinimo srityje:

- Įtvirtins karines ir nekarines priemones apimančią visuotinę valstybės gynybos koncepciją, parengs Lietuvos valstybės gynybos planą ir su juo supažindins visuomenę, numatydama konkrečias skirtingų visuomenės grupių įtraukimo į šalies gynybą programas. Ugdys gyventojų valią ir pasirengimą ginti valstybę. Šie pokyčiai turės būti vykdomi kartu su pokyčiais, skirtais plėsti sąlygas gyventojams įsitraukti į kultūrinį ir pilietinį gyvenimą, didinti jų subjektyvų ir ekonominį saugumą.
- Sustiprins krizių valdymo ir prevencijos sistemą, parengdama nacionalines energetinio, skaitmeninio, ekonominio, klimato, kosmoso ir epidemiologinio saugumo darbotvarkes.
- Kiek tai priklauso nuo valdžios, įgyvendins galutinę šalies desovietizaciją, pradedant iš sovietmečio paveldėtos infrastruktūros (visų pirma, bet ne tik - geležinkelio, elektros jungčių bei sistemų) pertvarka ir galutine integracija į Vakarų Europos sistemas ir baigiant institucijų veiklos sąlygojamos kultūros pokyčiais (pavyzdžiui, bausmių vykdymo sistemoje).
- Stiprins šalies saugumą vystydama tvarias ir atsparias tarptautines vertės grandines. Skatins nacionalinės gynybos pramonės integraciją į tarptautinius (ES ir NATO) gynybos pramonės plėtros formatus.
- Vykdyt Lietuvos ekonominį proveržį įgalinančią ir apsaugančią ekonominės diplomatijos ir ekonominio saugumo politiką. Skatins tarptautinį bendradarbiavimą ir remis integraciją į tarptautines vertės grandines. Užtikrins tvarumo ir žalumo standartų plėtrą ir lygias konkurencingumo sąlygas daugiašalėje sistemoje. Skatins kritinės infrastruktūros, jungiančios Lietuvą su esminiais jos partneriais, plėtrą.
- Vystys priimančios šalies pajėgumus. Įgyvendins šalies infrastruktūros atnaujinimą siekiant užtikrinti didesnę karinį mobilumą ir sukrėtimams atsparų kritinių paslaugų tiekimą, ypač komunikacijų, transporto, duomenų valdymo ir energetikos srityse.

Užsienio politikos įtraukimo srityje:

- Vystys tinklinę diplomatiją, siekdama abipusės naudos principais plėtoti Užsienio reikalų ministerijos dialogą su skirtingais esamais ir potencialiais Lietuvos užsienio politikos veikėjais, įgalins jų tarpusavio bendradarbiavimą ir įveiklins juos valstybės užsienio politikoje.
- Plėtos viešąjį diskursą su įvairiomis visuomenės grupėmis aktualiais užsienio ir saugumo politikos klausimais.
- Sieks kad Lietuva būtų prieinama ir skaitmeninėje erdvėje, kad jos istorija ir kultūra būtų pažinti ir kitakalbiam pasauliui.

Sujungta šalis, darni ir subalansuota plėtra

Lietuvai senstant ir demografiškai besitraukiant, žmonėms keliantis gyventi į miestus, o visuomenei įvairėjant ir, tikėtina, įvairėsiant vis labiau, darosi akivaizdu, kad esama gyvenamosios aplinkos būklė tiek miestuose, tiek regionuose neatitinka žmonių poreikio ir darnaus vystymosi principų. Gyventojų senėjimo ir migracijos procesai tampa rimtu iššūkiu Lietuvos kaimiškoms vietovėms, nutolusiems regionams, taip pat ir didmiesčiams. Be to, atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis. Todėl turime užtikrinti darnią ir tvarią teritorinę plėtrą, glaudžiai tarpusavyje susieti viešąją infrastruktūrą, kuri užtikrintų paslaugų pasiekiamumą ir įgalintų žmogų aktyviai dalyvauti ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, bendruomeninėje veikloje nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos. Sutvarkę ir pritaikę savo gyvenamąją aplinką, galime sukurti sąlygas harmoningam gyvenimui skirtingose Lietuvos vietose, išsaugodami ir ateities kartoms puoselėdami unikalią gamtą, ją paversdami taip pat ir konkurenciniu pranašumu.

Todėl žvelgiant į ateitį ir siekiant žmogaus gyvenimui ir gamtinei jo aplinkai palankios erdvės sukūrimo, reikalingi pokyčiai trimis esminėmis kryptimis:

- **Subalansuotas ir darnus teritorijų vystymas**, užtikrinantis kokybiškų viešųjų ir komercinių paslaugų pasiekiamumą nepriklausomai nuo vietos ir išlaikantis miestų sistemos policentriškumą;
- **Harmoningo santykio su gamta puoselėjimas**, tampantis pamatu saikingam ir subalansuotam gyvenimui, mentaliteto dalimi ir konkurenciniu pranašumu;
- **Geras susisiekimas šalies viduje ir su pasauliu**, įgalinantis žmogų dalyvauti kultūriniame, ekonominiame, socialiniame ir bendruomeniniame gyvenime, užtikrinantis valstybės saugumą ir ekonominį konkurencingumą.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Visa šalies teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta, remiasi integruota teritorijų plėtra. Naujai statoma ir renovuojama infrastruktūra – daugiafunkcinė, atspari ir tvari. Investuojant į infrastruktūrą orientuojamasi į esminius konkrečios vietos ir bendruomenės, specifinių visuomenės grupių poreikius, darnumo principus, įskaitant ir ateities kartų gyvenimo kokybę. Įgalintas savivaldybių ir regionų bendradarbiavimas leidžia bendrai naudoti ir vystyti infrastruktūrą, įgyvendinti investicinius projektus ir teikti viešąsias paslaugas taip užtikrinant racionalų turimų išteklių panaudojimą.

Architektūros ir urbanistinės aplinkos projektavime tvarumas derinamas su estetika. Dėl per pastaruosius keletą dešimtmečių paspartėjusių renovacijos ir modernizacijos tempų dauguma pastatų pasižymi aukšta energetinio efektyvumo klase, atnaujinti ar nugriauti ir perstatyti sovietinio laiko daugiabučiai ir ištisi kvartalai. Dėl sėkmingai įgyvendintų pramoninių, nenaudojamų teritorijų konversijų ir regeneracijos, miestų centruose nebėra pramonės, tuščių, apleistų vaiduoklių pastatų. Kadaisė buvęs vienu taršiausių, statybos sektorius veikia žiedinės ekonomikos pagrindu.

Apskritai, kraštovaizdžio planavimas orientuojasi į ekologinės pusiausvyros atkūrimą ir palaikymą, žaliųjų erdvių išsaugojimą ir kūrimą. Kompaktiški miestai ne tik klimatui neutralūs, bet ir geriau pritaikyti žmonėms: juose intensyvumas dera su socialinių grupių įvairove, kokybiškais viešosiomis erdvėmis, funkcijų ir paslaugų įvairove ir išvystytu viešuoju transportu. Miestų ir kitų teritorijų gyvybingumą palaiko stiprūs tarp jų egzistuojantys funkciniai ryšiai. Dėl subalansuotos teritorinės plėtros užtikrinta tiek miesto, tiek priemiesčio, tiek nutolusių teritorijų gyventojų gerovė, įskaitant kokybiškų viešųjų paslaugų prieinamumą ir pasiekiamumą, sumažinta socialinė ir ekonominė atskirtis, išvengta socioerdvinės segregacijos. Vilnius – visoje Europoje matomas tarpvalstybinio lygmens urbanistinis centras, kuris konkuruoja su kitais panašiais miestais regione ir savo kuriama pridėtine verte prisideda prie žmonių gerovės visoje šalyje.

Dėl išaugusio ekologinio sąmoningumo mes iš naujo atradome santykį su gamta. Ekocentrinis požiūris, lig šiol buvo būdingas mūsų visuomenei veikiau tik kaip teorinė nuostata, dabar yra įsitvirtinęs teritorijų

plėtros planavime, valdysenoje ir kasdieninėje praktikoje. Gamtinėmis sistemomis naudojamosi gebant jas tausoti – pereita nuo kvadratinių metrų saugojimo prie gamtinių vertybių saugojimo, išplėstas realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų, sujungtų ekologiniais koridoriais, plotas. Puikiai išplėtos ekosisteminės paslaugos, o jų būklės vertinimas – tarp šalies gerovę atspindinčių vertinimo rodiklių.

Kiekvienas žmogus mėgaujasi nerašyta teise į sveiką, gražią ir švarią aplinką bei lengvu žaliųjų plotų pasiekiamumu. Didesnis laukinės gamtos masyvas nuo miesto pasiekiamas per pusvalandį. Prieiga prie gamtos padeda žmonėms palaikyti gerą sveikatą, iš naujo atrasti tylą, saiką ir balansą.

Sėkmingas prisitaikymas prie klimato kaitos ir išsaugota gamta tapo Lietuvos konkurenciniu pranašumu – esame viena žaliausių Europos zonų, rekreacinis traukos centras, masinantis ne tik pailsėti, bet ir gyventi. Į lengvai pasiekiamus šalies regionus traukia ne tik gamtinis paveldas, bet ir išplėtos inovatyvios apgyvendinimo paslaugos šalia gamtos ar gamtoje, viešųjų paslaugų tinklas, o taip pat ir įveiklintas kultūrinis paveldas.

Remdamiesi regioninėmis demografinėmis prognozėmis miestus, miestelius ir kaimus susiejome į vieningą susisiekimo sistemą. Tai stiprina bendruomeninius ryšius, padeda išsaugoti ir plėtoti kultūrinį šalies paveldą, kuris prisideda prie socialinės ir ekonominės vertės kūrimo, taip pat padeda spręsti užimtumo netolygumus ir darbuotojų trūkumo problemas. Visoje šalies teritorijoje išplėtojus skaitmeninę infrastruktūrą, visiems namų ūkiams prieinamas sparčiausias internetinis ryšys.

Šalyje veikia efektyvi, tvari ir į gyventojų poreikius orientuota susisiekimo infrastruktūra, užtikrinanti integruotą, greitą ir patogią kelionę. Tarpmiestinis ir priemiestinis eismas sklandžiai įsilieja į miesto audinį ir transporto sistemą. Pakitę judumo įpročiai transformavo Lietuvos susisiekimo piramidę, kurios pagrindą vietos lygmeniu sudaro pėstieji, dviratinkai ir kelionės viešuoju transportu, kurio tvari ir efektyvi įvairiarūšė infrastruktūra apima visą šalį.

Lietuvoje išplėtos tarptautinių jungčių sistemos užtikrina susisiekimą su užsieniu (tiek keleivių, tiek krovinių pervažos). Geležinkelis ir oro susisiekimas taip pat yra tapę tarptautinio susisiekimo ašimis.

Realizuodama šią ambiciją, Lietuva:

Subalansuoto ir darnaus teritorijos vystymo kryptyje

- Atliks esamos viešosios infrastruktūros inventorizaciją bei būklės ir pajėgumų įvertinimą – nustatys kritinės infrastruktūros poreikį; sudarys veiksmų planą kaip ją pagerinti ir pritaikyti įvairius poreikius turintiems visuomenės nariams, užtikrins jo finansavimą, tam pasitelkdama ir privataus sektoriaus dalyvius.
- Tinkamame teritoriniame lygmenyje užtikrins kompleksinę plėtrą, atsižvelgdama į vietos sąlygas bei regionines demografines prognozes. Planuojant ir įgyvendinant vietos plėtrą vadovausis neutralumo klimatui ir universalaus dizaino (suteikiančio vienodą galimybę infrastruktūra naudotis visiems žmonėms) principais, vietinės bendruomenės nuomone.
- Paspartins energetiškai neefektyvių daugiabučių renovacijos, modernizavimo ir likvidacijos tempus tam pasitelkusi kvartalinę renovaciją. Skatins tvarių medžiagų naudojimą.
- Kraštovaizdį planuos išsaugodama ir kurdama žaliąsias zonas, jungtis tarp jų; užtikrins, kad miestų plėtra vyktų tik lygiagrečiai vystant viešojo transporto koridorius.

Harmoningo santykio su gamta puoselėjimo kryptyje

- Imsis gamtos išteklių tausojimo ir gamta grįstų sprendimų, kurie yra ir ekonomiškai efektyvūs ir taip pat teikia aplinkosauginę, socialinę ir ekonominę naudą, taikymo; išplėtos gamtos ir jos sukurtų ekosistemų žmogui ir visuomenei teikiamas paslaugas (ekosisteminės paslaugas), sustiprins sprendimų poveikio aplinkai vertinimo kokybę.
- Įgyvendins nulinės taršos reikalavimus.
- Didins realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų plotą ir sujungs jas į ekologinius koridorius.
- Vietos lygmenyje parengs ir įgyvendins klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos sprendinius.

Gero susisiekimo šalies viduje ir su pasauliu kryptyje

- Pasiuks susitarimą dėl Lietuvai tinkamo eismo infrastruktūros lygio ir ilgalaikio norimo šalies susisiekimo modelio ir jį nuosekliai įgyvendins.
- Vystys tarptautinio susisiekimo su ES ir trečiosiomis šalimis infrastruktūrą, plėtodama įvairiarūšį susisiekimą ir užtikrindama tarptautinio susisiekimo integraciją su vidaus susisiekimo sistema.
- Visoje šalyje plėtos skaitmeninę infrastruktūrą, siekdama sumažinti regioninius socialinius ir ekonominius netolygumus bei atskirtį.

Iš visų šių penkių strateginių ambicijų įgyvendinimui svarbių iniciatyvų atrinkus svarbiausias, turinčias įtakos daugiau nei vienai sričiai reikalingas iniciatyvas buvo parengtas svertinių iniciatyvų žemėlapis – svertinis kelrodis, nusakantis, kaip Lietuva galėtų judėti pirmyn ir siekti proveržio ir klestėjimo ateityje. Svertinis kelrodis yra atvaizduotas Priede Nr. 2. Svertinių iniciatyvų vaizdavimo logika – pasirengimas (sąlygų sudarymas), resursų mobilizacija ir pokyčio kūrimas, sukurto pokyčio palaikymas.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimas, stebėseną, vertinimas ir atsiskaitymas už pasiektą pažangą

Įgyvendinimas

Lietuvos ateities vizija (valstybės pažangos strategija) „Lietuva 2050“ yra įgyvendinama per Nacionalinį pažangos planą (toliau – NPP), kuris yra tikroji (ištekliais paremta) strategija su dešimtmečiui nustatomais strateginiais tikslais ir pažangos uždaviniais bei jiems įgyvendinti skiriama finansinė projekcija. NPP įgyvendinimui rengiamos nacionalinės plėtros programos (PP), kurios apibrėžia pažangos uždavinių įgyvendinimo būdus ir sąlygas per pažangos priemones ir joms įgyvendinti reikalingą preliminarų lėšų poreikį. NPP kuriamas pagal Lietuvos ateities vizijos ir strateginių ambicijų kelrodžius, o ypač pagal svertinį kelrodį – svarbiausiųjų pokyčio iniciatyvų, kurios savo ruožtu agreguojamos į atsparumo ir transformacijos darbotvarkes, rinkinį. Dėl svertiniam kelrodžiui iniciatyvoms reikalingų NPP PP priemonių ir veiklų bei geriausio jų valdymo būdo sprendžia konkreti Vyriausybė, tačiau kaip taisyklė jų įgyvendinimas planuojamas ir prižiūrimas projekcinio valdymo būdu per Vyriausybės (Ministro Pirmininko) strateginių projektų portfelio arba ministrų strateginius projektus. Integralus požiūris į Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą (per NPP, nacionalines plėtros programas, jų priemones ir konkrečius projektus) padeda sutelkti visus reikalingus išteklius reikalingiems pokyčiams pasiekti, numato aiškia atsakomybę.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimas – tai nuolatinis dinamiškas procesas, kuriame valstybė (visuomenė kartu su visais strateginio valdymo sistemos dalyviais) realizuoja Lietuvos ateities viziją ir strategines ambicijas (valstybės vystymosi kryptis). Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą koordinuojanti Vyriausybė tai daro vardan skaidrumo, sklandumo ir efektyvumo. Nuolat Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą prižiūri speciali Vyriausybės komisija - Valstybės pažangos taryba, kuri mąstymui apie Lietuvos ateitį apjungia aktyvius visuomenės veikėjus, parlamentinių frakcijų ir valdžios institucijų atstovus. Valstybės pažangos taryba telkia valstybės institucijų ir įstaigų bei visuomenės pajėgas valstybės ir visuomenės ateities raidos analizavimui, modeliavimui ir projektavimui, valstybės pažangos idėjų sklaidai ir šiais klausimais teikia pasiūlymus Vyriausybei. Valstybės pažangos taryba taip pat inicijuoja reguliarias viešąsias diskusijas valstybės ir visuomenės ateities raidai ir valstybės pažangos idėjoms bei jų įgyvendinimui aptarti, dalyvauja prižiūrint Lietuvos ateities vizijos (valstybės pažangos strategijos) įgyvendinimą, *inter alia*, svarstant pažangą, pasiektą įgyvendinant Lietuvos ateities viziją (valstybės pažangos strategiją) ir nacionalinį pažangos planą, taip pat teikia Vyriausybei su pasiekta pažanga susijusias išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas.

Valstybės pažangos tarybos sekretoriato funkciją atlieka Vyriausybės kanceliarija, bendradarbiaudama su Seimo Ateities komiteto biuru.

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujama įgyvendinant Lietuvos ateities viziją:

- Atvirumo ir įtraukimo principas: vizija įgyvendinama į sprendimų priėmimo procesus įtraukiant visas suinteresuotąsias šalis ir konsultuojantis su visuomene, socialiniais ir ekonominiais partneriais. Vadovaujantis šiuo principu, ypatingas dėmesys skiriamas aktyviam visuomenės įtraukimui į ateities vizijos ir strateginių ambicijų (valstybės vystymosi kryptį) įgyvendinimui aktualių klausimų sprendimą, taip pat nuolatinės diskusijos su visuomene palaikymui dėl valstybės saugumui ir ilgalaikiai plėtrai užtikrinti būtinų pamatinių vertybių puoselėjimo ir naujų idėjų kūrimo.
- Ateities vertinimo principas: Lietuvos ateities vizija yra pagrįsta ateities įžvalgomis. Ateities vertinimas ir su juo susijęs galimų raidos scenarijų rengimas palaipsniui integruojamas į atskirų viešosios politikos sričių ilgalaikių vizijų rengimą.

Stebėseną ir vertinimą

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimo pažangos stebėseną koordinuoja Vyriausybės kanceliarija, konsultuodamasi su Seimo Ateities komitetu.

Vizijos įgyvendinimo sėkmė vertinama stebint ir analizuojant poveikio rodiklius, kurie apibūdina, atskleidžia visuomenės būklę ir jos pokyčius, kitimo tendencijas. Strategijos įgyvendinimo pažangą matuojančių poveikio rodiklių stebėseną ir analizę atlieka Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Šių rodiklių švieslentė prieinama valstybės duomenų valdymo informacinėje sistemoje (VDVIS) ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje.

Siekiant nustatyti visuomenės būklę ir jos pokyčius, padidinti visuomenės savivoką ir taiklesnę Vyriausybės komunikaciją su visuomene ne tik Lietuvos ateities vizijos, bet ir viešosios politikos įgyvendinimo klausimais, inicijuojamas ir nuo 2024 m. reguliariai atliekami paneliniai ir (arba) longitudinaliniai Lietuvos ilgalaikis socialinis (LIST) ir Šeimos ir gimstamumo tyrimai (GGS)).

Sistemiškai ir reguliariai Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą vertina Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA) per kas 4-5 metus atliekamą tarpinį arba baigiamąjį NPP vertinimą. Lietuvos ateities strateginių ambicijų ar jų atskirų dalių vertinimas gali būti inicijuojamas ir dažniau, norint įvertinti tuo metu aktualius jų įgyvendinimo aspektus, pvz., rezultatyvumą, naudingumą, kai kurių kryptų tinkamumą ar tęstinumo poreikį.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimo vertinimo ataskaitos pristatomos Valstybės pažangos tarybai, suinteresuotosioms šalims ir visuomenei. Remdamasi vertinimo rezultatais ir išvadomis, Valstybės pažangos taryba gali rekomenduoti inicijuoti Lietuvos ateities vizijos peržiūrą, atnaujinimą arba naujos vizijos rengimą dar nesukakus Strateginio valdymo įstatyme nustatytiems (planiniams) naujos vizijos rengimo pradžios terminams.

Atsiskaitymas už pasiektą pažangą

Įgyvendinant Lietuvos ateities vizijoje numatytą pasiekti pažangą ne rečiau kaip vieną kartą per metus vertina Valstybės pažangos taryba.

Informacija apie Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą kiekvienais metais pateikiama Valstybės pažangos ataskaitoje, kurią rengia Vyriausybės kanceliarija Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme ir Strateginio valdymo metodikoje nustatyta tvarka.

Valstybės pažangos ataskaita teikiama Valstybės pažangos tarybai, Vyriausybei, Seimui ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje.

Ateities įžvalgų institucinė sistema ir jos plėtra

Ateities įžvalgų Lietuvoje institucinę sistemą šiuo metu sudaro Seimo Ateities komitetas, Seimo ir Vyriausybės kanceliarijų [tyrimų] padaliniai, Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA), Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, kitos tyrimų institucijos ir centrai. Ši (eko)sistema bus plėtojama ir stiprinama, diegiant ir aktyvinant sisteminius numatomojo valdymo elementus. Ji kaip visuminė, integrali numatomosios valdysenos sritis Lietuvoje bus plėtojama tam, kad ateities reflektavimas iš epizodinio virstų sisteminiu, o numatomoji valdysena ir jos pagrindą sudaranti nuolatinė ateities refleksija taptų integralia visų lygių Lietuvos viešojo valdymo dalimi. Lietuvoje dar tik formuojasi numatomojo valdymo paklausa. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ kūrimas yra pirmasis atvejis, kai valstybės lygiu buvo formuluojami galimos ateities scenarijai, pageidautina valstybės raidos vizija ir jos įgyvendinimo kelrodžiai. Numatoma, kad ši praktika bus plečiama ir į atskiras viešosios politikos sritis. Ateities valdyseną Lietuvoje numatoma grįsti visuotinio ir vientisumo principais. Bus stiprinami

ateities valdysenos centrai įstatymų leidžiamajoje valdžioje (tobulinant Seimo Ateities komiteto veiklą) ir vykdomajoje valdžioje, Vyriausybės kanceliarijai evoliucionuojant iš teisėkūros administratorės į strateginių reformų valdymo centro vaidmenį. Siekiant geros tinklinės sąveikos, numatoma kurti formaliomis procedūromis neperkrautą strateginio koordinavimo tinklą, ieškant tarpsektorinių ir tarpšritinių platformų sudėtingų ir ilgalaikių iššūkių sprendimų paieškoms, į jas mobilizuojant tinkamą ekspertinę ir analitinę paramą, pasinaudojant geresne valstybės finansuojamų mokslo prioritetų sąsaja su Lietuvos visuomenės ateities iššūkiais, plėtojant specializuotas analitines ir patariamąsias struktūras, tarpininkaujančias tarp sprendimo priėmėjų ir mokslo, skatinti nuo valdžios nepriklausomų ateities įžvalgų kūrimąsi. Bus siekiama, kad Lietuvos ateities ekosistemos koordinaciniai centrai ir analitinės institucijos taptų tarptautinės numatomojo valdymo ekosistemos aktyvia dalimi.

Priedas Nr. 1. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ sėkmės matavimo rodikliai

Rodiklių rinkinys apima vizijos, ambicijų ir horizontalių principų stebėseną.

Viziją atspindinčius rodiklius sudaro: kiekybinis siekis – gyventojų skaičius, kuriam numatomas ir konkretus kiekybinis tikslas 2050 m. gyventojų skaičiaus stabilizavimas ir kokybinį visuomenės gyvenimo būklės pokytį rodantys rodikliai (gyvenimo kokybės indeksas, matuojamas objektyviais duomenimis ir subjektyvus gerovės vertinimas iš pačios visuomenės perspektyvos).

Ambicijų rodikliai apima šių aspektų matavimą:

- žmogaus atsparumo, kūrybingumo, sveikatos bei žmonių tarpusavio ryšių ir pasitikėjimo;
- valstybės, kaip organizacijos, kokybinio pokyčio, kuris matuojamas per visuomenės pasitikėjimą ja;
- ekonominės transformacijos į aukštą pridėtinę vertę;
- Lietuvos, kaip globalios politikos veikėjos, vaidmenį;
- subalansuoto vystymo šalies viduje.

Horizontaliajam principui gamtinės aplinkos tausojimui siūlomas išteklių produktyvumo arba ekologinio rezervo (deficito) rodiklis; technologijų ir inovacijų plėtros horizontaliajam principui – remiantis projektuojamo Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo (LIST) papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ atsakymų duomenimis skaičiuojamas rodiklis, kultūros kaip vizijos pamatui atspindėti – tapatybės puoselėjimo rodiklis.

Rodiklių tipas ir duomenų šaltiniai. Ten, kur nebūtina, į rodiklių rinkinį siekiama netraukti tarptautinių indeksų, nes jie apima labai daug dimensijų, apibendrinamų viename rodiklyje, trūksta jų skaičiavimo skaidrumo, aiškumo, sudėtinga interpretuoti reikšmes.

Didelė siūlomų svarstymui rodiklių dalis yra skaičiuojami remiantis planuojamo vykdyti LIST duomenimis, taip pat Gimstamumo ir šeimos tyrimo (GŠT) rezultatų pagrindu. Tai ateityje sudarys galimybes ne tik stebėti rodiklių reikšmių kitimą, bet ir atlikti gilesnius tyrimus ir analizes, siekiant nustatyti priežastinius ryšius su kitais kintamaisiais ir taip giliau pažinti Lietuvos visuomenės būklę.

Sudarant rodiklių rinkinį remtasi ir peržiūrėta:

- Nacionalinis pažangos planas 2021-2030 m. (NPP);
- Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“;
- LIST (projektuojamas Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas);
- Kitų šalių (pavyzdžiui, Estijos ir Ispanijos) ilgalaikės strategijos;
- Eurostato gyvenimo kokybės rodiklių rinkinys/ EPBO *better life* indekso rodikliai/ DVT rodikliai;
- Strateginio prognozavimo rodiklių rinkinys (Europos Komisija);
- Įvairūs Lietuvos viešosios politikos vertinimai ir tyrimai.

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
VIZIJOS ĮGYVENDINIMO RODIKLIAI							
1.	Lietuvos gyventojų skaičius**	2,83 mln. gyv. (2022)	-	-	Stabilizuoti gyventojų skaičių, orientuojantis į JT prognozių vidutinį scenarijų viršijantį 2,3-2,4 mln. gyventojų skaičiaus ribą bei amžiaus struktūros atkūrimą, sudarant prielaidas gyventojų skaičiaus augimui po 2050-2060 m.	-	Valstybės duomenų agentūra (toliau – VDA) ¹
2.	Subjektyvus gyvenimo vertinimas (1-10 balų skalėje)	6,763 balo (2020-2022 vidurkis)	ES27 – 6,625 balo (Suomija – 7,804)	11 vieta ES arba 20 vieta iš 137 šalių	7,5 balo	5 vieta ES Arba 10 vieta	<i>World Happiness Report</i> ² remiantis <i>Gallup World Poll</i> tyrimo duomenimis
	<i>Kiti stebimi rodikliai:</i> Patenkintų savo gyvenimu gyventojų dalis (labai	77 proc. (2023)	ES27 – 83 proc. (Danija – 98 proc.)	22 vieta ES	95 proc.	5 vieta ES	LIST (Pradinės reikšmės - Eurobarometro apklausa ³)

¹ [Rodiklių duomenų bazė - Oficialiosios statistikos portalas](#)

² <https://worldhappiness.report/archive/>

³ [file:///C:/Users/i.lukaseviciene/Downloads/Eurobarometer Standard 98 Winter 2022-2023 data annex en.pdf](file:///C:/Users/i.lukaseviciene/Downloads/Eurobarometer%20Standard%2098%20Winter%202022-2023%20data%20annex%20en.pdf)

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	patenkintų ir greičiau patenkintų) Laimingų gyventojų dalis	75 proc. (2020 m.)	-	-	90 proc.	-	LIST (Pradinė reikšmė - Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas ⁴)
3.	Atotrūkis nuo 2050 – ujų svajonių Lietuvos Esama reikšmė apskaičiuojama gyventojų skaičių dauginant iš <i>World Happiness</i> Report tyrime Lietuvos turimos reikšmės ir iš tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės, atotrūkis apskaičiuojamas esamą reikšmę atimant iš maksimalios galimos Atotrūkis nuo siekiamo visuomenės gyvenimo kokybės lygio (indekso)	Esama būklė – 1,038 mlrd. Atotrūkis – 1,962 (2022) Indekso reikšmė – 60,4 balo Atotrūkis – 39,6 (2019)	-	-	Svajonių Lietuvos būklė 2050 m. yra <u>3 milijardų Lietuva</u> , kurioje gyvena 3 milijonai gyventojų, laimės vertinimo pagal <i>World Happiness Report</i> reikšmė yra maksimali (10), o tikėtina sveiko gyvenimo trukmė yra 100 metų. Maksimali visuomenės gyvenimo kokybės <u>indekso reikšmė – 100 balų</u> , kai pasiektos visos atskirų indeksų sudarančių rodiklių siektinos reikšmės	-	Valstybės duomenų agentūra, <i>World Happiness Report</i> Specialus tyrimas (pradinė reikšmė – <i>ES fondų investicijų ir kitų valstybės intervencijų poveikio visuomenės gyvenimo kokybės augimui vertinimas</i> , Finansų ministerijos užsakymu atliktas ESTEP, 2020 ⁵)

⁴ <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/05/GYVENTOJU-DALYVAVIMAS-KULTUROJE-IR-PASITENKINIMAS-KULTUROS-PASLAUGOMIS-2020.pdf>

⁵ [ES fondų investicijų ir kitų valstybės intervencijų poveikio visuomenės gyvenimo kokybės augimui vertinimas | 2014-2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje \(esinvesticijos.lt\)](#)

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
4.	Lietuvos, kaip pirmaujančios šalies, atpažįtamumas užsienyje	Lietuvos įvaizdžio dimensijų vertinimo vidurkis (1-7 balų skalėje): -Turizmas – 4,9 -Gyventojai – 4,5 -Kultūra – 4,7 -Mokslas, inovacijos – 4,1 - Investicijos, imigracija – 4,2 - Valdymas – 4,2 (2019)	-	-	-	-	Lietuvos įvaizdžio užsienio šalyse tyrimas, atliekamas Vyriausybės kanceliarijos
AMBICIJŲ LYGMENS RODIKLIAI							
I. Piliečių kuriama demokratija, kur valstybės valdymas – atviras, pasitikėjimu grįstas, sutelkiantis bendriems tikslams							
5.	Pilietinės galios indeksas	35,9 balo (2022)	-	-	60 balų	-	Pilietinės visuomenės institutas ⁶
6.	Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis ir organizacijomis: - Pasitikėjimas Seimu - Pasitikėjimas teismais - Pasitikėjimas vietos valdžia - Pasitikėjimas policija - Pasitikėjimas kariuomene - Pasitikėjimas Valstybės mokesčių inspekcija	Gyventojų dalis, pasitikinčių: - Parlamentu – 18 proc. - Teisingumu ir teisine sistema – 50 proc. - Regioninėmis ir vietos	ES27 – 33 proc. (<i>Suomija – 68</i>) ES27 – 54 proc. (<i>Danija – 88</i>) ES27 – 56 proc. (<i>Danija – 78</i>)	-	-	Pasiekti Skandinavijos šalių pasitikėjimo institucijomis lygį	LIST Pradinės reikšmės - Eurobarometro apklausa ⁷

⁶ <http://www.civitas.lt/research/pilietines-galios-indeksas/>

⁷ [file:///C:/Users/i.lukaseviciene/Downloads/Eurobarometer Standard 98 Winter 2022-2023 data annex en.pdf](file:///C:/Users/i.lukaseviciene/Downloads/Eurobarometer%20Standard%2098%20Winter%202022-2023%20data%20annex%20en.pdf)

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	<ul style="list-style-type: none"> - Pasitikėjimas Vyriausiąja rinkimų komisija - Pasitikėjimas sveikatos apsaugos sistema - Pasitikėjimas švietimo sistema 	institucijomis – 54 proc. - Policija – 78 proc. - Kariuomene – 79 proc. - Sveikatos ir medicinos sistema – 64 proc. (2023)	ES27 – 70 proc. (Suomija – 94) ES27 – 71 proc. (Suomija – 96) ES27 – 76 proc. (Danija – 91)				
7.	Valstybės tarnybos efektyvumo indeksas	0,487 balo (2019)	0,516 balo (36 šalių vidurkis) (Didžioji Britanija – 1)	20 vieta iš 36 šalių	0,85 balo	5 vieta	International Civil Service Effectiveness (InCiSE) Index ⁸
II. Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi							
8.	Subjektyvus sveikatos vertinimas: Suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis	62,4 proc. (2022) <i>(18 metų ir vyresni gyv.)</i> 47,9 proc. (2021) <i>(16 metų ir vyresni gyv.)</i>	- ES27 – 69 proc.	- 27 vieta ES	75 -	- Pasiesti ES vidurkj	LIST Pradinė reikšmė – Higienos institutas ⁹ VDA (Pajamų ir gyvenimo sąlygų statistinis tyrimas) ir Eurostat ¹⁰
9.	Standartizuotas mirtingumas dėl išorinių priežasčių	83,13 (2021)	ES27 – 46,55 (2020)	27 vieta ES (2020)	30	Pasiesti ES vidurkj	Higienos institutas

⁸ <https://www.bsg.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-04/InCiSE%202019%20Results%20Report.pdf>

⁹ https://www.hi.lt/uploads/pdf/padaliniai/GYVENSENA/2022_m._suaugusiųjų_gyvenimo_tyrimas_Rodikliu_ataskaita.pdf

¹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_silc_10/default/table?lang=en

Nr.	Rodiklio pavadinimas*		Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
			LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	(atvejų skaičius 100 tūkst. gyventojų)			(Malta – 28,86)				
11.	Vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė:	Vyrai	55,1 metai (2020)	ES27 – 63,5 metai (Švedijoje – 72,8)	26 vieta ES	70 metų	Pasiekti ES vidurkį	VDA ¹¹
		Moterys	58,7 metai (2020)	ES27 – 64,5 metai (Švedijoje – 72,7)	22 vieta ES	70 metų	Pasiekti ES vidurkį	
12.	Horizontalus pasitikėjimas (pasitikėjimais artimaisiais ir kitais žmonėmis)		Pasitikėjimas kitais žmonėmis - 6,1 balo (2020)	28 EBPO šalių, kurioms skaičiuotas rodiklis, vidurkis – 6,13 balo (Danija – 8,3)	15 vieta iš 28 šalių	Ne mažiau 90 proc. (priklauso nuo grupės)	5 vieta ES	LIST Pradinės reikšmės – OECD, <i>How's Life? 2020 Measuring Well Being</i> ¹² , remiantis EU; SILC duomenimis Europos vertybių tyrimas
	- Pasitikėjimas šeimos nariais		Pasitiki savo šeima – 98,4 proc.	ES21 – 98,0 proc. (Danijoje – 99,6 proc.)	11 vieta iš 21 ES šalies			
	- Pasitikėjimas giminaičiais		Pasitiki kaimynais – 81,0 proc.	ES21 – 78,2 proc. (Danijoje – 92,1 proc.)	9 vieta iš 21 ES šalies			
	- Pasitikėjimas draugais		Pasitiki žmonėmis, kuriuos asmeniškai pažįsta – 86,6 proc.	ES21 – 88,7 proc. (Danijoje – 99,2 proc.)	15 vieta iš 21 ES šalies			
	- Pasitikėjimas bendradarbiais		Pasitiki žmonėmis, kuriuos sutiko pirmą kartą – 20,2 proc. (2017)	ES21 – 38,1 proc. (Danijoje – 76,5 proc.) (2017)	19 vieta iš 21 ES šalies (2017)			
13.	Neformalūs socialiniai tinklai		Dalis žmonių, kurie teigia, kad pažįsta	41 šalies vidurkis – 90 proc.	31 vieta iš 41 šalies	-	5 vieta	LIST

¹¹ [Rodiklių duomenų bazė - Oficialiosios statistikos portalas](#)

¹² <https://read.oecd-ilibrary.org/economics/how-s-life/volume-/issue-9870c393-en#page239> EU SILC database

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalis	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	<ul style="list-style-type: none"> - Artimų žmonių tinklo dydis - Pagalbos iš artimų žmonių prieinamumas - Pagalbos artimiems žmonėms teikimas - Neformalių ryšių stiprumas - Kaimynystės, kurioje gyvena, bendruomeniškumo vertinimas - Kaimynystės, kurioje gyvena, saugumo vertinimas 	žmonių, į kuriuos prireikus gali kreiptis pagalbos– 89 proc. (2020)	(Islandijoje – 98 proc.)				Pradinė reikšmė – OECD, Better Life Index ¹³
14.	Asmeninio atsparumo indeksas	-0,081 balo (2022)	ES27 – 0,027 (Švedijoje – 0,597)	17 vieta ES	0,5 balo	5 vieta	Specialus tyrimas Pradinė reikšmė: JRC tyrimas, 2022 ¹⁴
15.	Savo kūrybingumo vertinimas: Kūrybingais save laikančių gyventojų dalis	46 proc. (2020)	-	-	70 proc.	-	Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas ¹⁵
III. Pasaulinio lygio mokslas, menas, verslas							
16.	Darbuotojų pažangių ir vidutiniškai pažangių	14,8 proc. (2021)	19 proc. (2021)	24 vieta ES	30 proc.	5	Eurostatas ¹⁶

¹³ <https://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/lithuania/> ; <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=BLI> OECD calculations based on the Gallup World Poll

¹⁴ [JRC130485_01_0.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/jrc130485_01_0.pdf)

¹⁵ <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2021/05/GYVENTOJU-DALYVAVIMAS-KULTUROJE-IR-PASITENKINIMAS-KULTUROS-PASLAUGOMIS-2020.pdf>

¹⁶ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/0355e43e-2469-4128-946d-c013ea0670b5?lang=en>

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose dalis nuo visų užimtų gyventojų		<i>(Liuksemburgas – 26 proc.)</i>				
17.	Lietuvos darbo našumas per dirbtą valandą pagal perkamosios galios standartą, palyginti su Europos Sąjungos (ES) vidurkiu	73,6 (2021)	- <i>(Airija – 215, Liuksemburgas – 166)</i>	19 vieta ES	170	5 vieta ES	Eurostatas ¹⁷
18.	Prekių ir paslaugų eksportas, palyginti su BVP	80,5 proc. (2021)	ES27 – 40,5 proc. <i>(Liuksemburgas – 211 proc.)</i>	9 vieta ES	150 proc.	5 vieta ES	Pasaulio bankas ¹⁸
	Arba Prekybos globalizacija, de facto (KOF globalizacijos indekso subindeksas)	85 balai (2020)	ES27 – 69 balai <i>(Belgija – 86)</i>	2 vieta ES	90	1 vieta ES	KOF Swiss Economic Institute ¹⁹
IV. Atspari ir konstruktyvi globalios politikos veikėja, kartu su partnerėmis kurianti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką							
19.	Minkštoji galia	10,7 balo (2021)	-	70 vieta iš 150 šalių	25 balai	50 vieta	Pradinė reikšmė: <i>Elcano global presence</i> indekso subindeksas Elcano Royal Institute ²⁰
V. Sujungta šalis, subalansuotai vystomi miestai ir regionai							
20.	Vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis	6 balai (2020)	-	-	3 balai	-	Finansų ministerija

¹⁷ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tesem160/default/table?lang=en>

¹⁸ https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?name_desc=false&locations=LT

¹⁹ <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

²⁰ <https://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en/about>

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	savivaldybėse, palyginti su savivaldybių gyvenimo kokybės indekso vidurkiu Arba Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį– vidutinis nuokrypis regionuose palyginti su regionų skurdo rizikos ir socialinės atskirties lygio vidurkiu	3,9 proc.p. (2021)	-	-	2 proc.p.	-	VDA
HORIZONTALIŲJŲ PRINCIPŲ IR VIZIJOS PAMATO RODIKLIAI							
HP: savo ir planetos gamtinės aplinkos tausojimas							
21.	Išteklų produktyvumas	0,935 EUR/kg (2021)	ES27 – 2,29 EUR/kg (Nyderlandai – 5,6)	23 vieta ES	3 EUR/kg	Pasiekti ES vidurkį	Eurostatas ²¹
	Arba Ekologinis rezervas (arba) deficitas (globalieji hektarai vienam gyventojui)	-1,2 (gha/ gyv.) (2018)	-	-	Pasiekti ekologinį rezervą	-	Global Footprint Network ²²
HP: technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas							
22.	Technologijų priėmimas visuomenėje <i>(konkretus rodiklis bus suformuluotas pagal LIST klausimus)</i>	n.d.	-	-	-	-	LIST papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ duomenimis skaičiuojamas rodiklis

²¹ [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](https://statistics.eurostat.eu)

²² <https://data.footprintnetwork.org/#/countryTrends?cn=126&type=BCpc,EFpc> // https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.86002843.2006270945.1676960300-551840262.1676960300#/

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kt. šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
23.	Lietuvos įvertinimas pagal Pasaulinį inovacijų indeksą „Global Innovation Index“	37,3 balai (2022)	- (Šveicarija - 64,6)	39 vieta iš 132 šalių	55 balai	10 vieta	Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija ²³
Vizijos pamatas: kultūra – mūsų tapatybės pagrindas							
24.	Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies pilietybe	28,5 proc. (2017)	ES27 - 46,8 proc. (Portugalija - 70,3 proc.)	13 vieta iš 21 ES šalies	60 proc.	5 vieta	Europos vertybių tyrimas
	Tapatinimasis su Lietuva: Gyventojų, kurie jaučiasi artimai susiję su Lietuva, dalis (proc.)	89,5 proc. (2017)	ES21 – 91,1 proc. (Slovakijoje – 96,0 proc.)	16 vieta iš 21 ES šalies	95 proc.	5 vieta	LIST Pradinės reikšmės - Europos vertybių tyrimas

*tikslūs rodiklių apibrėžimai pateikiami rodiklių aprašymuose, skelbiamuose VDVIS rodiklių švieslentėje

** Lietuvos gyventojų skaičiaus rodiklio stebėseną papildys detalizuojantys kiekybiniai ir kokybiniai demografiniai rodikliai:

Kiekybiniai rodikliai (šaltinis – Valstybės duomenų agentūra (VDA)):

- Gyventojų skaičiaus prieaugis, natūralusis gyventojų prieaugis, migracijos prieaugis. (Pateikiami absoliutūs (tūkst.), bendrieji (tenka vienam tūkst. gyventojų) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- Gyventojų skaičiaus kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0-14 m., 15-64 m. ir 65 m. ir vyresni). (Absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- Gyventojų amžiaus struktūros kaita ir senėjimas: gyventojų skaičiaus dalis (proc. nuo visų gyventojų) ir jos kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0-14 m., 15-64 m. ir 65 m. ir vyresni);
- Reproduktyvaus amžiaus (15-49 m.) moterų ir gimimų skaičių metinis pokytis (absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) rodikliai);
- Vyresnių nei 65 m. ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis (procentas) ir metinis pokytis.

Specialieji demografiniai rodikliai:

²³ https://www.wipo.int/global_innovation_index/en/2022/?gclid=Cj0KCQjw2cWgBhDYARIsALggUhpzliHcMnf9wdfiapGWWh4X2f7zo9_i3Z0xKok9ZuYJ7wStcFNpof3YaAplaEALw_wcB

- A. Gimstamumas (2 rodikliai): periodinis ir kartų suminio gimstamumo rodikliai;
- B. Migracija: neto migracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis emigracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis imigracijos rodiklis (tūkst. gyv.).
- C. Mirtingumas: vyrų ir moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (gimus ir sulaukus 65 m); standartizuotas darbingo amžiaus (15-64 m.) vyrų ir mirtingumo rodiklis.

Kokybiniai rodikliai (šaltinis – būsimojo Gimstamumo ir šeimos tyrimas):

- A. Gimstamumas: norimas vaikų skaičius;
- B. Lyčių vaidmenų šeimoje indeksas;
- C. Vaikų susilaukimo sąlygų vertinimo indeksas;
- D. Migracijos ketinimai.